

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра історії України і туризму

Кваліфікаційна робота бакалавра
на тему: «Туристсько-рекреаційні комплекси Південної України:
проблеми та перспективи розвитку»

Допущено до захисту
«___» _____ 2020 року

студентки групи Т01а-16
факультету перекладознавства
освітньо-професійної програми
Туристичне обслуговування
за спеціальністю 242 «Туризм»
Корнійко Дар`ї Василівни

Завідувач кафедри
історії України і туризму
д.і.н., проф. Васильчук В. М.

Науковий керівник:
к. геогр. н., доц.
Кучерява Ганна Олександрівна

(підпис)

Національна шкала _____
Кількість балів _____
Оцінка ЄКТС _____

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРА ТУРИСТСЬКО-РЕКРЕАЦІЙНИХ КОМПЛЕКСІВ.....	6
1.1. Визначення туристсько-рекреаційного комплексу	6
1.2. Структура туристсько-рекреаційного комплексу.....	133
1.3. Методи дослідження туристсько-рекреаційного комплексу....	19
РОЗДІЛ 2. ХАРАКТЕРИСТИКА ТУРИСТСЬКО-РЕКРЕАЦІЙНИХ КОМПЛЕКСІВ ПІВДЕННОЇ УКРАЇНИ.....	255
2.1. Туристсько-рекреаційний комплекс Одеської області	255
2.2. Туристсько-рекреаційний комплекс Миколаївської області..	322
2.3. Туристсько-рекреаційний комплекс Херсонської області	40
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В ПІВДЕННІЙ УКРАЇНІ.....	46
3.1. Проблеми розвитку туризму	46
3.2. Перспективи напрямку туристичної діяльності	53
ВИСНОВКИ.....	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	65
ДОДАТКИ.....	733

ВСТУП

Туризм є тією сферою економіки та послуг регіону, що дозволяє при порівняно невеликих капіталовкладеннях забезпечити економічно рентабельне використання «місцевих ресурсів» – історико-культурної спадщини, традицій, природи. Туризм є дієвим засобом формування ринкових механізмів, поповнення державного та місцевих бюджетів, створення нових робочих місць для мешканців міста, однією із форм раціонального використання вільного часу, проведення змістовного дозвілля, оздоровлення киян і гостей міста. Тому для курортів Чорного та Азовського моря правомірним є вибір туризму як пріоритетного напрямку розвитку та важливої складової міського середовища.

На сучасному етапі розвитку міжнародних економічних відносин глобалізаційні процеси охопили всі сфери світового господарства, в тому числі і ринок туристичних послуг. Внаслідок цього відбувається зростання рівнів інтегрованості туристичних галузей та окремих підприємств різних країн, з одного боку, та загострення конкурентної боротьби між країнами за розподіл туристичних потоків, з іншого.

Актуальність дослідження в області аналізу стану туристичного потенціалу морських курортів України обумовлюється необхідністю в нинішніх ринкових умовах пошуку кращих управлінських рішень щодо просування послуг, підвищення туристичної привабливості регіону не лише для внутрішніх, але й для зовнішніх туристів, а також розробки Концепції розвитку туризму в Південному регіоні.

На сьогодні актуальним є питання дослідження привабливості туристсько-рекреаційних комплексів Південної України та залучення інвестицій у туристичну сферу. Регіональні туристично-рекреаційні ресурси здатні забезпечити поступовий динамічний розвиток туристичної галузі, що матиме прямий вплив на збільшення наповнення місцевого бюджету, розбудову інфраструктури, підвищення зайнятості в регіоні. Стратегію

розвитку туризму в Південній Україні визначено пріоритетною метою збільшення кількості туристичних прибуттів в регіон та розвитку туристсько-рекреаційних комплексів цього регіону. Дослідження та використання важелів впливу на туристичну привабливість регіону дозволить сформувати сприятливий інвестиційний клімат для розбудови туристичного комплексу регіону.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження туристсько-рекреаційних комплексів Одеської, Миколаївської та Херсонської областей та розробка напрямів розвитку туризму в Південному регіоні.

Досягнення поставленої мети зумовило необхідність виконання наступних завдань дослідження:

- дати визначення туристсько-рекреаційного комплексу;
- дослідити структуру туристсько-рекреаційного комплексу;
- навести методи дослідження туристсько-рекреаційного комплексу;
- проаналізувати туристсько-рекреаційний комплекс Одеської області;
- оцінити туристсько-рекреаційний комплекс Миколаївської області;
- дослідити туристсько-рекреаційний комплекс Херсонської області;
- розкрити проблеми розвитку туризму в Південному регіоні України;
- виявити перспективні напрями туристичної діяльності в Південному регіоні України.

Об'єкт дослідження – туристсько-рекреаційні комплекси Південної України.

Предмет дослідження – сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку туристсько-рекреаційних комплексів Одеської, Миколаївської та Херсонської областей.

Дослідження розвитку туристсько-рекреаційних комплексів України здійснювали багато науковців, серед яких варто виокремити праці наступних дослідників: Арженовський І.В. [1], Ветитнев А.М. [8; 9], Дробуш М.Ш. [18], Євчукова З.В. [20], Косманев А.Л. [30; 31], Кіптенко В.К. [41], Кравчук Г.В. [32], Кривега К.В. [33], Любіцева О.О. [35], Мальська М.П. [36-38] та ін.

Проте в сучасних умовах, коли Крим анексований Росією, український уряд повинен особливу увагу звернути на розвиток туристсько-рекреаційних комплексів в Одеській, Миколаївській та Херсонській областях, які останніми роками сталим користуватись значним попитом з боку як українських туристів, так і туристів з сусідніх країн.

Методи дослідження:

– методи теоретичного пізнання, за допомогою яких було розкрито сутність, значення та фактори формування туристичної привабливості та туристичного потенціалу району;

– методи економічного аналізу, за допомогою яких було здійснено аналіз показників розвитку туристичної галузі Одеської, Миколаївської та Херсонської областей, а також рівня їх туристичного потенціалу;

– діалектичний та абстрактно-логічний (для узагальнення та формулювання висновків).

Практичне значення дослідження полягає у розробці напрямів розвитку туризму Одеської, Миколаївської та Херсонської областей, які можуть бути використані як при розробці місцевих та обласних програм розвитку туризму, так і для удосконалення напрямів державного регулювання розвитку туризму в Україні.

Інформаційна база дослідження представлена матеріалами нормативно-правових актів, навчальних посібників та підручників, наукових статей, Інтернет-джерел, а також статистичних даних з офіційних джерел щодо стану розвитку туристичної галузі в Україні.

Структура дослідження передбачає наявність вступу, трьох основних розділів, висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРА ТУРИСТСЬКО-РЕКРЕАЦІЙНИХ КОМПЛЕКСІВ

1.1. Визначення туристсько-рекреаційного комплексу

Туризм – це сукупність соціальних, економічних та культурних подій і дій, пов'язаних з подорожами для досягнення розважальних, рекреаційних, пізнавальних, релігійних, сімейних, професійних та інших цілей, за винятком трудової міграції та виїздів на постійне місце проживання. Туристичні поїздки і походи допомагають глибше пізнати історичну та культурну спадщину своєї країни та інших держав, пробудити почуття національної самосвідомості, виховати повагу і терпимість до побуту і звичаїв інших народностей. У той же час вони впливають на економіку, природну і антропогенну середу відвідуваних місць.

Поняття «туризм» постійно піддається доробці та вдосконаленню, однак, незважаючи на те, що до сих пір триває пошук найбільш точного визначення туризму, в системі міжнародних організацій на державному рівні склалися цілком певні тлумачення цього терміна, інші трактування лише виділяють або доповнюють його окремі риси [65]. Міжнародна асоціація наукових експертів в галузі туризму, наприклад, визначає туризм як «сукупність відносин і явищ, які виникають під час переміщення та перебування людей в місцях, відмінних від їх постійного місця проживання та роботи». У Законі України «Про туризм» під терміном «туризм» розуміється «тимчасовий виїзд особи з місця проживання в оздоровчих, пізнавальних, професійно-ділових чи інших цілях без здійснення оплачуваної діяльності в місці, куди особа від'їжджає» [48].

Найбільш поширеним визначенням туризму, який отримав легалізацію в правових системах різних країн світу, в даний час є визначення, сформульоване Статистичною комісією ООН: туризм – це діяльність осіб, які

подорожують і здійснюють перебування в місцях, що знаходяться за межами їх звичайного середовища, протягом періоду, що не перевищує одного року підряд, з метою відпочинку, діловими та іншими цілями.

В останнє десятиліття ХХ століття динамічно розвивалися нові форми міжнародних економічних відносин і насамперед ринок послуг. Однією з форм міжнародної торгівлі послугами, які найбільш динамічно розвиваються, є міжнародний туризм. За даними Всесвітньої туристичної організації, на частку міжнародного туризму припадає 16% світового ВВП, 9% світового експорту, кожне 9-е робоче місце також пов'язане з цим сектором послуг [77]. У загальній системі сучасного розвитку міжнародних відносин міжнародний туризм виконує важливі економічні, суспільно-політичні та культурні функції. Судячи з виявлених в кінці ХХ століття тенденцій, швидке зростання міжнародного туризму, що здійснює істотний вплив на національні господарства, багато в чому визначатиме світовий економічний розвиток і в ХХІ столітті.

Гаазька декларація Міжпарламентської конференції з туризму (1989 р.) констатувала, що туризм є видом діяльності, що має найважливіше значення для життя людей і сучасних суспільств, є важливою формою використання вільного часу окремих осіб і основним засобом міжособистісних зв'язків, політичних, економічних і культурних контактів.

Більш повним є наступне визначення туристичної діяльності: туристична діяльність – це регульована цивільним законодавством система різнопланових і неоднорідних дій окремого індивіда або колективу людей, що здійснюються на різних рівнях, спрямована на задоволення потреб в пізнанні нового, зміну якості життя і відпочинку. Кожен елемент цієї системи має свої цілі і вирішує свої задачі. Завдання виробників – створювати цінності (послуги і товари), що відповідають потребам людей, завдання відвідувачів (туристів) – споживати послуги і товари, що представляють для них цінність. Посередники (туристичні компанії) вирішують завдання залучення клієнтів для споживання вироблених цінностей і надання їм консультативних послуг і

допомоги в підборі і замовленні потрібних туристу послуг. Основним завданням туристичної діяльності є повне задоволення потреб людей у відвідуванні нових територій, спілкуванні, отриманні нових вражень.

Система туристичної діяльності поряд з виробництвом і наданням послуг, організацією поїздок включає діяльність осіб. Поняття «діяльність осіб» охоплює всі види дій та операцій тих осіб, які класифікуються як «відвідувачі», в процесі підготовки до поїздки або в ході її здійснення, визначення та споживання тих послуг, які представляють для них найбільшу цінність. До учасників цього виду діяльності можна віднести найманих працівників туристичних підприємств, а також самозайнятих працівників - екскурсоводів, аніматорів та ін. [18, с. 21] У туристичній діяльності можна виділити два основні напрямки – економічний і соціальний, а також третій напрямок, без якого туризм існувати і розвиватися не може, – інноваційний (рис. 1.1). Ці напрямки об'єднують дії з формування, просування, реалізації і споживання туристичного продукту, а також діяльність з організації поїздок, дії, спрямовані на підвищення освітнього і культурного рівня туристів і населення туристичних територій, підтримання нормальної діяльності організму людини, розвиток екологічного благополуччя територій.

Рис. 1.1. Сутність основних напрямів туристичної діяльності

Сюди відноситься також діяльність органів влади з регулювання свободи пересування туристів, організації економічної діяльності з надання їм послуг, діяльність міжнародних організацій в галузі туризму і подорожей. Туристична діяльність сприяє створенню додаткових робочих місць, а в деяких випадках може стати для місцевого населення заміною інших галузей виробничої діяльності. Туристична діяльність має ефект мультиплікації, володіє здатністю прискорювати розвиток і вдосконалювати сферу послуг на конкретній території [41, с. 84].

Життєдіяльність людини здійснюється за рахунок постійного задоволення різноманітних фізіологічних, соціальних, виробничих, культурних і духовних потреб через матеріальні об'єкти інфраструктури. Все це вимагає створення певних умов, що включають елементи інфраструктурного комплексу, які дозволяють максимально реалізувати потреби людини. Об'єкти інфраструктури почали розвиватися з моменту появи людини і в даний час всюди оточують нас, відіграючи значну роль в житті кожного, формуючи певну соціально-економічне середовище. Інфраструктура являє собою об'єднання об'єктів матеріальної сфери людини, яка формує необхідні умови створення об'єктів, будівель, споруд, машин, обладнання, інформаційних і фінансових потоків, а також різноманітних послуг, організації діяльності та виробничих процесів.

Інфраструктура (лат. *Infra* - «нижче», «під» і лат. *Structura* - «будова», «розташування») – невід'ємна частина матеріально-технічної бази суспільного розвитку, яка створює сприятливі умови для подальшого функціонування підприємств, соціальних і фінансово-адміністративних структур [46].

На думку Шаригіна М.Д., інфраструктура являє собою складний комплекс, що включає різноманітні види діяльності людини (рис. 1.2).

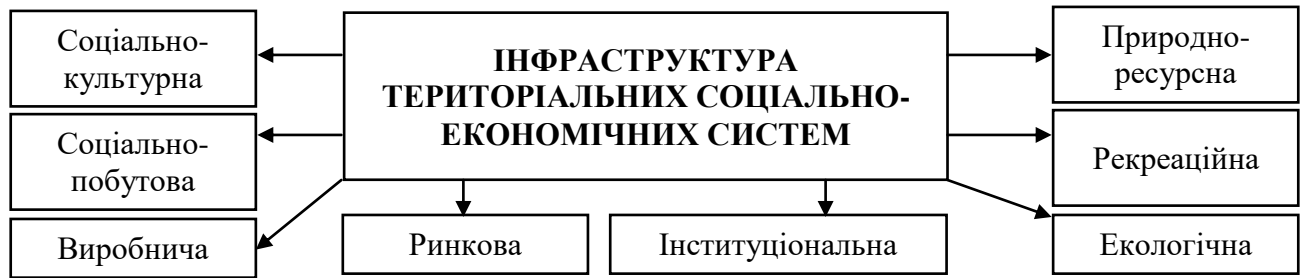

Рис. 1.2. Інфраструктура територіальних соціально-економічних систем

На думку Зоріна І.В. і Квартального В.А., туристична інфраструктура представлена комплексом споруд і мереж виробничого, соціального, рекреаційного призначення, яка використовується для підтримки життєдіяльності туристів [25, с. 83]. З наведеним визначенням важко погодитися, оскільки інфраструктура туризму спрямована на вплив усіх сторін життєдіяльності людини. Таким чином, під туристичною інфраструктурою ми розуміємо складний матеріально-економічний, історико-культурний і соціальний комплекс об'єктів, спрямованих на організацію лікувального, оздоровчого, рекреаційного, пізнавального видів діяльності з метою задоволення різноманітних потреб людини на території, що відрізняється від місця постійного проживання.

Під інфраструктурою туристичного бізнесу Кривега Г.В. розуміє «сукупність організаційних структур і нормативно оформлених процедур, що забезпечують функціонування та взаємодію суб'єктів туристичної діяльності і регулюють рух матеріальних, фінансових, інформаційних потоків між ними та зовнішнім (соціальним і природним) середовищем» [33, с. 120]. Застосовуючи об'єктний підхід до дослідження інфраструктури туристичного бізнесу, можна виділити:

1) комплекс споруд і комунікацій транспорту, зв'язку, інженерного та іншого обладнання, що забезпечує сталий розвиток і функціонування туризму;

2) комплекс споруд, інженерних і комунікаційних мереж, що забезпечує нормальний доступ туристів до туристичних ресурсів і їх належне використання в цілях туризму, а також забезпечення життєдіяльності підприємств індустрії туризму;

3) комплекс взаємопов'язаних обслуговуючих структур або об'єктів, що становлять і (або) забезпечують основу функціонування сфери туризму;

4) все те, без чого неможлива експлуатація об'єктів туристичної індустрії (зв'язок і комунікація, каналізація, газ, дороги, портові споруди, аеропорти, вокзали, гуртожитки для персоналу, водоводи, електрику і т.д.).

Елементами інфраструктури туристичного бізнесу є об'єкти, до яких, виходячи з наявних визначень інфраструктури, відносяться споруди та комунікації транспорту, зв'язку, інженерного та іншого обладнання, тобто об'єкти, що становлять і (або) забезпечують основу функціонування сфери туризму [52, с. 18].

Таким чином, стосовно ринку туристичних послуг під інфраструктурою розуміють сукупність підприємств, організацій і служб, які сприяють реалізації економічних, господарських та інших відносин між основними суб'єктами.

Виноградова М.В. і Солдатов П.І. визначають інфраструктуру туристичного ринку як певну підсистему, яка відчутно допомагає реалізації туристичних мотивів, досягненню мети поїздки споживача [10, с. 266].

Таким чином, серед особливостей інфраструктури туристичного бізнесу варто виділити те, що складові елементи інфраструктури організують обслуговування як туристів, так і інших суб'єктів, що не мають відношення до туризму. Це стосується, перш за все, об'єктів транспорту, громадського харчування, засобів масової інформації, служб, що займаються охороною правопорядку, дотриманням санітарних норм.

Аналізуючи наукові підходи до визначення сутності туристично-рекреаційного комплексу, звернемося до табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Наукові підходи до визначення сутності туристично-рекреаційного
комплексу

Автор	Визначення
1	2
Баєва О. [2]	Складне інституційне соціально-економічне та матеріальне утворення, основним системоутворюючим чинником якого є забезпечення людської життєдіяльності за рахунок здійснення профілактики, лікування, оздоровлення, відпочинку, рекреації і результатом чого є створення і споживання специфічного туристично-рекреаційного продукту як вихідної основи формування і реалізації високоякісного пакету лікувально-оздоровчих послуг в умовах функціонування цілісного санаторно-курортного комплексу
Давидюк Ю.В. [15]	Спеціалізована сукупність підприємств (туристських і постачальників товарів і послуг), які функціонують для задоволення потреб туристів, сконцентровані на певній території та використовують спеціалізовані туристсько-рекреаційні ресурси та забезпечуючи туристську інфраструктуру
Святохо Н.В. [54]	Сукупність чотирьох основних компонентів – природно-ресурсної, історико-культурної, економічної та соціальної, які взаємопов'язані й взаємодіють між собою
Шикеринець В.В. [67]	Є часткою спільного господарського комплексу регіонів та поєднанням туристичних підприємств, установ і організацій, і підприємств суміжних галузей, об'єднаних тісними виробничими й економічними зв'язками, а також спільним використанням територіального розташування, природних і економічних ресурсів території, займаної даним комплексом.
Щепанський Є.В., Ступарь Ю.В. [68]	Комплекс, що об'єднує систему туристично-рекреаційних закладів і установ, обслуговуючих їх підприємств інфраструктури та інших галузей, які мають тісні виробничі, соціальні й економічні зв'язки, спільно використовують ресурси з метою задоволення різноманітних оздоровчих, пізнавальних, культурних та інших потреб населення шляхом створення і споживання специфічного туристично-рекреаційного продукту.

Як бачимо, одні дослідники стверджують, що туристично-рекреаційний комплекс – це поєднання туристичних підприємств певної території та туристичної інфраструктури, інші ж зазначають, що до цього поняття варто включати також природно-ресурсний потенціал певної території. На нашу думку, туристично-рекреаційний комплекс (далі – ТРК) – це цілеспрямовано сформована сукупність підприємств (туристичних підприємств та постачальників послуг й товарів), що функціонують задля задоволення споживчих потреб туристів; ці підприємства сконцентровані на певній

території, має певні туристично-рекреаційні ресурси та забезпечена туристичною інфраструктурою.

При формуванні понятійного наповнення терміну ТРК повинні враховуватись, на наш погляд, також такі аспекти: територіальна ознака; наявність туристичних ресурсів, соціокультурних чинників, певного рівня загальної і туристичної інфраструктури; основні фактори спеціалізації рекреаційної території; основний результат туристичної діяльності на рекреаційній території - виробництво, формування, просування і надання туристичного продукту, туристичних та інших послуг і товарів, які визначають ТРК в системі ринкових відносин [64, с. 67].

Отже, ТРК, можна визначити як територію, що володіє природно-кліматичними, лікувально-оздоровчими ресурсами, соціокультурними чинниками, загальною та туристичною інфраструктурою, особливою формою кооперування туристських і суміжних підприємств, результатом організації туристичної діяльності на якій є виробництво, формування, просування і надання туристичного продукту, туристичних та інших послуг і товарів. Санаторно-курортний комплекс, при його наявності, є складовою частиною в ТРК. При цьому ТРК може займати як всю територію міського чи сільського поселення, так і бути лише складовою частиною поселення. Незалежно від займаної території і структури ТРК, від особливостей загальної та туристичної інфраструктури, ТРК виконує основну функцію – виробництво, формування, просування і надання туристичного продукту, туристичних та інших послуг і товарів, якими користуються туристи.

1.2. Структура туристсько-рекреаційного комплексу

ТРК має наступні ознаки:

– елементи інфраструктури не створюють матеріальних цінностей, а сприяють формуванню необхідних передумов для їх виробництва;

– ефективність об'єктів і споруд інфраструктури визначається їх безперервним розвитком;

– інфраструктура сприяє раціональному використанню території (природні, економічні та рекреаційні ресурси) [55, с. 76].

За соціально-економічною сутністю, вартісними і трудовими ознаками ТРК складають:

- об'єкти розміщення;
- підприємства харчування;
- транспорт;
- екскурсійне обслуговування;
- інформаційні та рекламні служби і т. д.

За функціональним призначенням туристичну інфраструктуру прийнято поділяти на такі групи:

- об'єкти виробничої сфери (транспорт, зв'язок, будівельна індустрія, водопостачання, енергопостачання);
- об'єкти соціальної сфери (торгівля, громадське харчування, побутове обслуговування, культурні, дитячі та медичні установи і т.п.);
- об'єкти інфраструктури, пов'язані з охороною навколишнього середовища та рекреаційних ресурсів.

Більшість авторів робіт з питань туризму [60; 66; 69] вважають, що структура ТРК утворена п'ятьма найважливішими складовими:

- 1) засобами розміщення туристів - готелі та інші колективні засоби розміщення;
- 2) підприємствами індустрії громадського харчування - ресторани, кафе, бари, їдальні, бістро і т.д.;
- 3) транспортними підприємствами, що займаються обслуговуванням туристів;
- 4) об'єктами пізнавального, оздоровчого, релігійного, спортивного, культурно-історичного, розважального характеру, а також об'єктами іншого

призначення, що використовуються при наданні туристичних послуг або спеціально створеними для цих цілей;

5) організаціями, що надають послуги гідів-перекладачів, екскурсійні послуги та залагоджують формальності при перетині кордонів між державами.

В структурі ТРК виділяються наступні складові частини: транспортне обслуговування, готельне обслуговування, сфера громадського харчування, розважально-видовищна сфера та спортивно-оздоровчий сервіс, екскурсійне обслуговування, фінансове обслуговування, інформаційне забезпечення і підтримка, засоби і системи зв'язку, виробництво сувенірної продукції та виробів народного промислу, виробництво туристичної і спортивної продукції, роздрібна торгівля, сфера побутових послуг. Ця класифікація є цілком функціональною і ємною, оскільки в ній відображені всі головні складові частини туристичної інфраструктури. Наведена класифікація є логічно обґрунтованою, оскільки при організації будь-якого туристичного комплексу задіяними вважаються об'єкти виробництва (котельні, цехи, прачки і т.д.), соціальної сфери (засоби розміщення) і рекреації (кошти відновлення втрачених сил, здоров'я, поліпшення настрою і т. д.) і т.д.

Косманев А.Л. визначає туристичну інфраструктуру як «комплекс споруд, комунікаційних мереж і підприємств для обслуговування туристів і надання комплексу необхідних послуг з метою формування туристично-рекреаційної сфери, що включає три групи галузей: виробничу, соціальну, рекреаційну» [30, с. 44]. Результатом його роботи можна вважати схему, в якій комплексно висвітлено основні групи послуг і об'єкти туристичної інфраструктури (рис. 1.3).

У наведеній класифікації основних об'єктів інфраструктури ТРК відображені основні групи послуг, що надаються при організації туристичної діяльності з використанням основних об'єктів інфраструктурного комплексу. У роботі [40] наведено класифікацію інфраструктури ТРК, засновану на цілях діяльності і методах організації та управління (рис. 1.4).

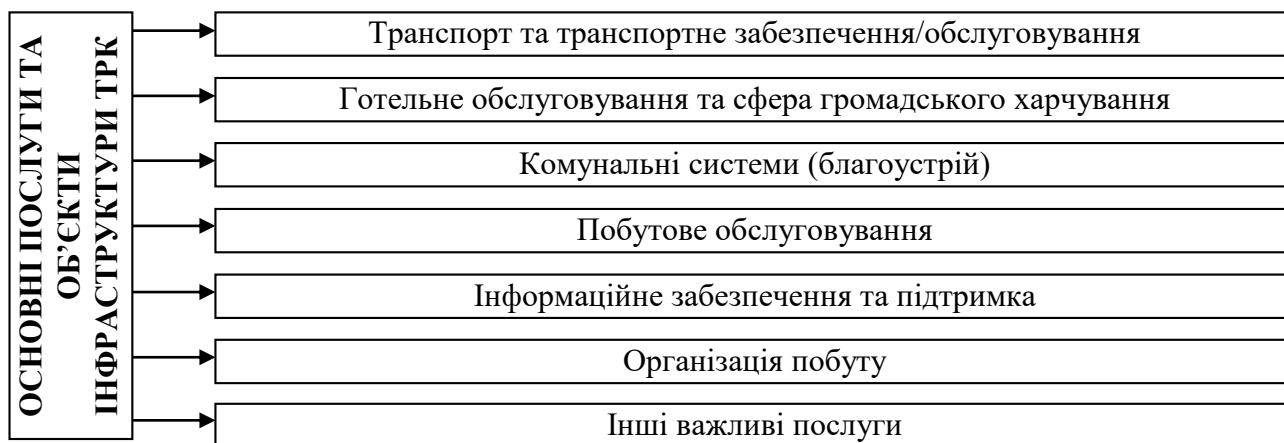

Рис. 1.3. Основні послуги та об'єкти інфраструктури ТРК

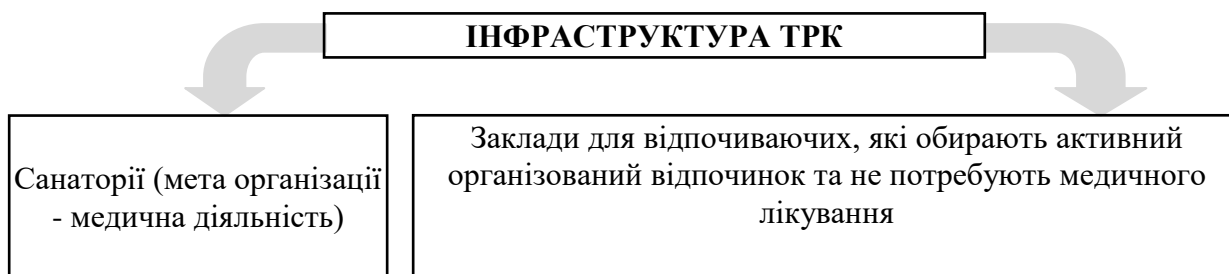

Рис. 1.4. Класифікація інфраструктури ТРК за програмними цілями організації

Представлена класифікація враховує причини формування галузей ТРК, розглядаються санаторії, метою виникнення яких є надання медичних послуг для відпочиваючих. Крім санаторіїв, до складу інфраструктури ТРК, на думку автора, входять установи для відпочиваючих, які не потребують медичного лікування. Наведений підхід до класифікації туристичної інфраструктури є базовим, але він розглядає лише організацію туризму, тобто засоби розміщення, не включаючи інші об'єкти інфраструктури ТРК.

Євчукова З.В. розглядає основи трансформації санаторно-курортного комплексу регіону, де важливу частку займає інфраструктура. Цей блок в санаторно-курортному комплексі автор назвав допоміжним. Автор до складу першої допоміжної частини схеми трансформації санаторно-курортного комплексу включає соціально-культурну сферу та рекреацію, яка

представлена соціальними об'єктами відпочинку та розваг, а до туристичної інфраструктури включає лише засоби розміщення і види туризму. Друга частина ширша і представлена обслуговуючою інфраструктурою, включаючи громадське харчування, фінансову сферу, агропромисловий комплекс, засоби зв'язку, лісове господарство, транспортну інфраструктуру і комунальне господарство [20, с. 13]. На нашу думку, наведена автором схема є комплексною і містить об'ємні частини допоміжного інфраструктурного блоку санаторно-курортного комплексу. Наведена класифікація не є вичерпною, оскільки туристична інфраструктура в ній включає лише засоби розміщення і види туризму, де не враховуються об'єкти харчування, перевезення і рекреації.

Загальна класифікація інфраструктури ТРК, яка відобразить взаємодію об'єктів виробництва і послуг, що надаються (рис. 1.5.).

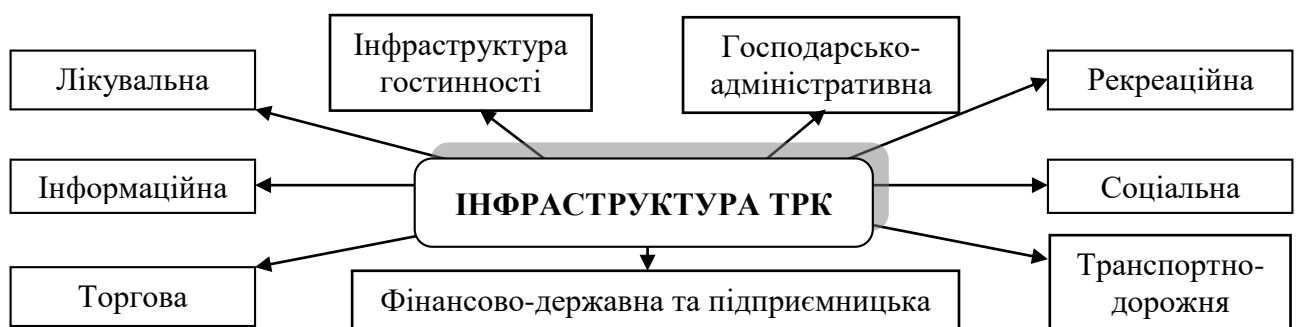

Рис. 1.5. Загальна класифікація туристичної інфраструктури

Представлена схема відображає інфраструктуру ТРК, засновану на використанні об'єктів для надання туристичних і лікувально-оздоровчих послуг, і в ній виділяються наступні великі блоки:

– інфраструктура гостинності включає в себе засоби розміщення туристів і відпочиваючих (готелі, мотелі, готелі, корпуси, котеджі, пансіонати). Друга складова частина включає об'єкти харчування (їдальні, кафе, дієтїдальні і т.п.);

– адміністративно-господарська інфраструктура включає в себе об'єкти господарської будівлі (адміністративно-управлінські корпуси, котельні, пральні, теплиці і т.п.), необхідні задля управління всією базою комплексу;

– фінансово-державна і підприємницька інфраструктура включає в себе різноманітні фінансові (банки, біржі, кредитні організації), державні (виконавчі та законодавчі інститути), а також підприємницькі (фонди розвитку, союзи і картелі) об'єкти інфраструктури;

– рекреаційна інфраструктура – історико-культурні об'єкти, об'єкти екскурсійного відвідування, спортивні об'єкти тощо. Вона важливим компонентом, оскільки формує позитивний емоційний настрій відпочиваючих;

– транспортно-дорожня інфраструктура включає в себе об'єкти автотранспортного парку (автомобілі, господарська техніка), необхідні для доставки туристів, дорожнє полотно, зупинкові пункти, автосервіси, заправки;

– соціальна інфраструктура необхідна на території санаторно-курортного комплексу, оскільки формує важливі особистісні якості – освіченість, виховання, розвиток культурної сфери відпочиваючих. Включає в себе лікарні, бібліотеки, навчальні заклади;

– торгова інфраструктура включає в себе об'єкти роздрібного продажу товарів – ринки, торгові лавки, магазини, необхідні для продажу товарів народного споживання.

– інформаційна інфраструктура включає в себе об'єкти телекомунікації, радіокомунікацій, Інтернет, стаціонарний і мобільний зв'язок. Особливо важливим компонентом вона вважається саме в даний час, оскільки в зв'язку зі зростанням рівня використання мережі Інтернет і мобільних телефонів людина звикла бути завжди в межах досяжності мережі;

– лікувальна інфраструктура є важливим блоком з розвитку лікувально-оздоровчого туризму. До неї відносяться об'єкти лікувально-оздоровчого комплексу, що спеціалізується на лікуванні і профілактиці

захворювань, серед яких можна виділити лікарні, клініки, медичні центри, профілактичні корпуси, бювети, дієтдальні, лікарні (спелеокамера, аерокамера), спортивні комплекси, які надають оздоровчі послуги (масаж, спа-послуги, басейн) [15, с. 72].

Таким чином, інфраструктура ТРК представлена багатьма об'єктами, призначення яких – забезпечити надання якісних та конкурентоспроможних туристичних послуг споживачам.

1.3. Методи дослідження туристсько-рекреаційного комплексу

Серед методів дослідження ТРК варто виділити методи географічного дослідження. На рис. 1.6 показана графічна модель, що відображає систему підходів географічного дослідження інфраструктури ТРК.

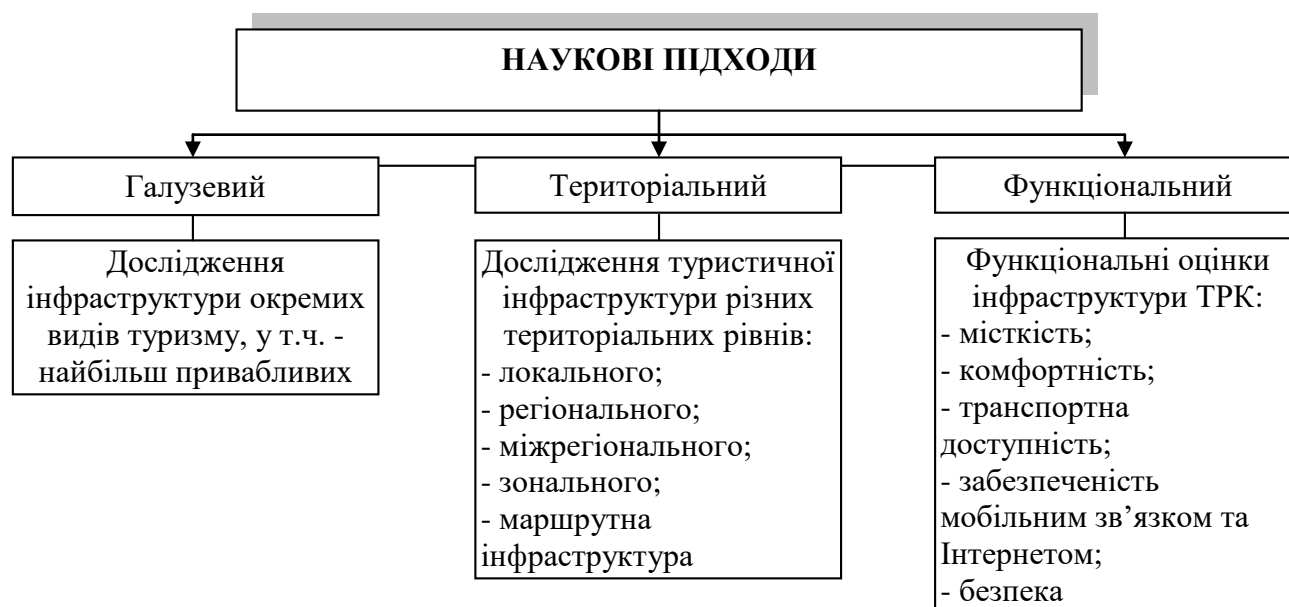

Рис. 1.6. Наукові підходи до дослідження інфраструктури ТРК регіону

У цій системі центральне місце займає територіальний підхід – комплексні дослідження інфраструктури ТРК на різних територіальних рівнях:

– на локальному розглядається інфраструктурне забезпечення певних місць відвідування – окремих об'єктів, пам'яток;

- на регіональному – інфраструктурне забезпечення регіону в цілому і його частин (районів, міст, сільських поселень);
- на міжрегіональному – інфраструктурне забезпечення територій, що входять до складу двох і більше регіонів;
- на зональному – забезпечення туристично-рекреаційних зон різного територіального рівня (внутрішньоміські, регіональні, міжрегіональні) [19, с. 114].

Даний підхід дозволяє виявляти території з різним рівнем розвитку інфраструктури ТРК і виділяти перспективні для розвитку туристично-рекреаційної діяльності. Визначення найбільш привабливих видів туризму здійснюється з урахуванням можливостей регіону і зовнішніх впливів (потреб, тенденцій розвитку).

У науковому дослідженні інфраструктури ТРК важливим вважаємо функціональний підхід, який передбачає, в першу чергу, вивчення рівня сприятливості умов відпочинку та туризму [30, с. 43]. Функціональні показники наступні:

- для оцінки засобів розміщення – місткість, комфортність, кількість об'єктів;
- об'єктів харчування – кількість об'єктів і посадочних місць;
- транспорту – транспортна доступність туристично-рекреаційної території різними видами транспорту (км, час у дорозі);
- зв'язку – забезпечення мобільним зв'язком (відсоток покриття території), Інтернетом.

Також до функціональних показників відноситься оцінка безпеки організації туристичної діяльності, під якою розуміється сукупність загальних умов з відсутністю ризику для здоров'я туристів (екскурсантів) на маршрутах і в місцях відвідування, забезпечення збереження їх майна та ін.

Система базових методів дослідження (рис. 1.7) включає картографічний метод в поєднанні:

- з класифікаційними – в галузевих дослідженнях, де робота починається з виділення / встановлення галузевих груп (видів) туризму, в т.ч. галузевих пріоритетів регіону;

- з методами територіальної систематизації – районуванням, зонуванням, розробкою / прокладкою маршрутів;

- з прийомами техніко-економічної оцінки умов інфраструктурного забезпечення, наприклад, за ступенем сприятливості, комфортності, надійності, безпеки та ін.

У конкретних дослідженнях зазвичай використовують одночасно кілька наукових підходів і поєднання методів дослідження. На окрему увагу заслуговує дослідження туристичної привабливості території. Виділимо показники, що характеризують рівень туристичної привабливості території. Об'єктивні показники можуть бути згруповані за двома напрямками: характеристики туристичного потенціалу і рівень розвитку туристичної інфраструктури.

1. Показники туристичного потенціалу:

- соціокультурний потенціал території: кількість культурно-дозвіллевих закладів (театри, музеї, галереї, виставкові зали, зоопарки, цирку, кінотеатри, розважальні центри, басейни, спортивні зали та ін.);

- культурно-історичний потенціал території: пам'ятники історії і культури, храмові комплекси, монастирі, подвір'я, палаци, історико-культурні заповідники та інші;

- природно-рекреаційний потенціал території: природні ресурси (парки, ліси, моря, озера, річки, гори).

2. Показники розвитку туристичної інфраструктури:

2.1. Транспортний комплекс:

- рівень транспортної доступності території, кількість відповідних маршрутів, які забезпечують транспортну доступність, в т.ч. авіаційних, залізничних, автомобільних;

- забезпеченість розгалуженої і цілий рік функціонуючої транспортної інфраструктури;

- кількість одиниць транспорту загального користування, парковок для легкового та пасажирського автотранспорту [64, с. 65].

2.2. Інформаційно-комунікаційний комплекс:

- забезпеченість туристичних об'єктів доступом до Інтернету, телефонним зв'язком;

- інформаційно-рекламне забезпечення, рівень поширення рекламних матеріалів, кількість проведених виставок, прес-турів та інших заходів, спрямованих на створення позитивного іміджу території як привабливого напрямку для туристів;

- наявність інформаційних центрів і пунктів, надання сервісів для різних груп споживачів туристичної інформації – туристів, представників туристичної індустрії, інвесторів і постачальників туристично-рекреаційних послуг і державних замовників [19, с. 118].

2.3. Комплекс споживчого ринку та банківської інфраструктури:

- рівень побутового обслуговування: кількість хімчисток, пралень, перукарень, лазень, підприємств прокату, ательє, підприємств з надання фотопослуг;

- рівень розвитку мережі громадського харчування: кількість ресторанів, кафе, барів, кав'ярень, їдалень, підприємств швидкого харчування, буфетів;

- рівень розвитку торговельної сфери: кількість об'єктів роздрібної торгівлі, в т.ч. наявність торгових вулиць з об'єктами харчування і розваг, торгових центрів з цілорічним ярмарком сувенірних товарів;

- кількість банків, банкоматів, терміналів, обмінних пунктів.

2.4. Готельний комплекс:

- кількість об'єктів розміщення (готелі, кемпінги, готелі, бази відпочинку, гостьові будинки, мотелі, турбази, туристичні комплекси та інші);

- забезпеченість об'єктів розміщення: доступом до Інтернету, телефонним зв'язком, теле-, радіомовленням; об'єктами споживчого ринку;
- об'єктами банківської інфраструктури; дозвільними об'єктами [32].

До суб'єктивних показників рівня розвитку туристичної привабливості відноситься задоволеність споживачів наступними параметрами:

- соціально-психологічні аспекти: оцінка поведінки і особистих якостей співробітників за такими показниками, як професіоналізм, відповідальність, культура спілкування, доброзичливе ставлення працівників, що надають послуги туристам, їх готовність допомогти;
- якість надання послуг: оцінка рівня професійної підготовки кадрів, що надають туристичні послуги; задоволеність якістю і різноманітністю послуг, що надаються, оцінка рівня їх відповідності туристичним запитам відпочиваючих;
- доступність надання послуг: комфортна цінова політика в сфері туризму, обсяг платних і безкоштовних послуг, надання знижок на туристичні послуги [1, с. 96].

Механізм розвитку туризму повинен спиратися на аналіз тенденцій і управлінських практик регулювання туристичної діяльності, що актуалізує дослідження міжнародного досвіду формування туристичної привабливості території.

Формування і розвиток туристичної привабливості території передбачає наступні етапи управлінської діяльності:

1. Дослідження туристичного потенціалу: аналіз потенційних можливостей території, перспектив розвитку різних видів туризму.
2. Прогнозування попиту на туристичні послуги, розробка короткострокових, середньострокових і довгострокових прогнозів розвитку туристичної привабливості території.
3. Розробка проекту формування і / або розвитку туристичної привабливості території, заснованого на пошуку туристичної унікальності конкретного муніципального освіти.

4. Розробка технологій формування туристичної привабливості: розвиток малого і середнього підприємництва в сфері туризму; залучення приватних інвесторів; взаємодія з громадськими організаціями та населенням.

При цьому під туристичним потенціалом слід розуміти наявність туристичних ресурсів (об'єкти історичного та соціально-культурної спадщини) та рекреаційного потенціалу муніципальної освіти [28, с. 37].

Таким чином, у поєднанні наведені підходи формують методологічну основу дослідження ТРК території (регіону). Підходи можуть бути і іншими, наприклад, екологічним, економічним, будівельно-архітектурним, історичним і ін.

РОЗДІЛ 2

ХАРАКТЕРИСТИКА ТУРИСТСЬКО-РЕКРЕАЦІЙНИХ КОМПЛЕКСІВ ПІВДЕННОЇ УКРАЇНИ

2.1. Туристсько-рекреаційний комплекс Одеської області

Останніми роками популярність українських морських курортів почала зростати, що зумовлено економічними факторами – середньостатистична родина, яка не має фінансових можливостей виїхати на зарубіжні курорти, обирає для літнього відпочинку Одеську, Миколаївську або Херсонську області.

Зазначимо, що лідером є саме Одеська область, адже відпочинок у Затоці користувався попитом в українців ще 20 років тому. Також саме місто Одеса має високу популярність як серед українських, так і зарубіжних туристів. Проте варто відзначити, що саме морський відпочинок є лідером серед інших видів туризму.

Одеська область розташована в південно-західній частині України. На заході пролягає державний кордон з Угорщиною і Молдовою, також з Придністров'ям. На півночі межує з Вінницькою та Кіровоградською, на сході - з Миколаївською областями. Переважна частина області розміщується в межах Причорноморської низовини, північна і західна частини розташовані на Подільській, Придніпровській та Центрально-молдавській височини. На території області протікає 220 річок довжиною понад 10 км, в приморській смузі багато лиманів, велика кількість солоних і прісних озер. Головними водними артеріями є ріки Південний Буг, Дністер, Дунай (Кілійське гирло) [22]. В Додатку А наведено картосхему Одеської області.

Загалом в Одеській області кількість суб'єктів туристичної діяльності зменшується протягом останніх років (рис. 2.1).

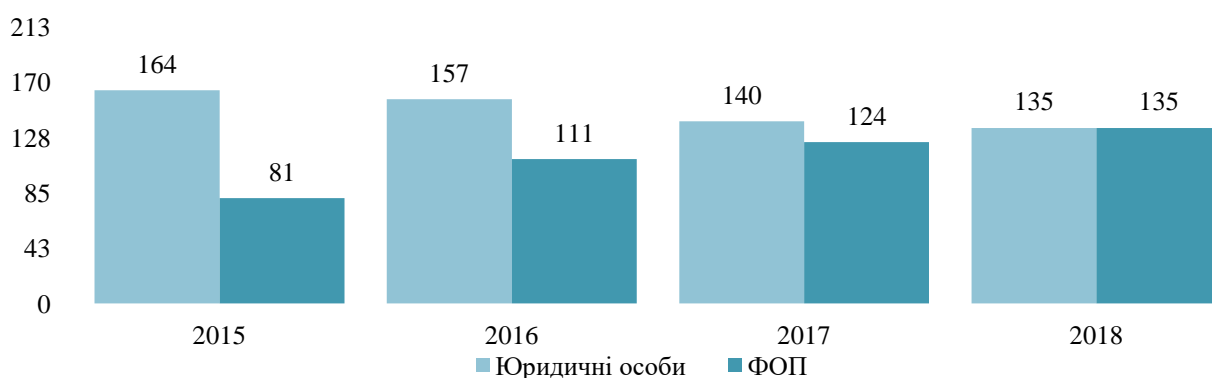

Рис. 2.1. Кількість суб'єктів туристичної діяльності Одеської області у 2015-2018 рр.

Проте варто зазначити зменшення частки суб'єктів туристичного бізнесу Одеської області в загальноукраїнських масштабах упродовж досліджуваного періоду (рис. 2.2).

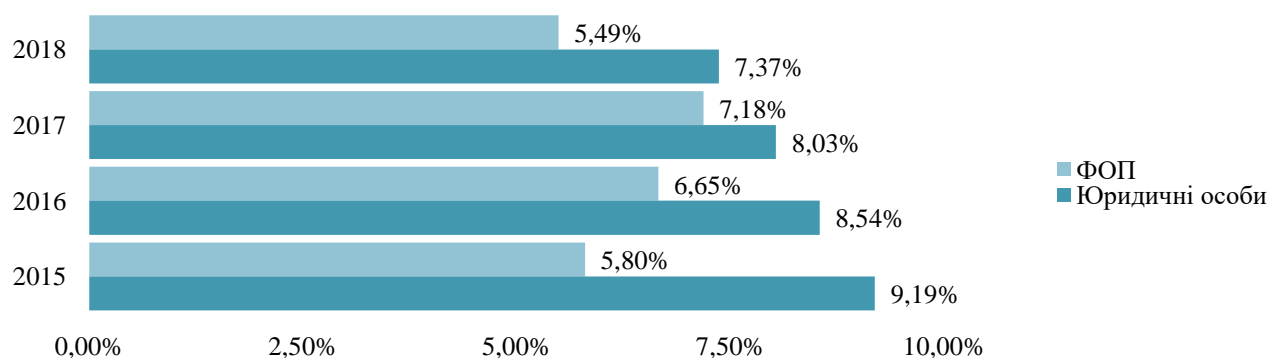

Рис. 2.2. Частка суб'єктів туристичної діяльності Одеської області в загальній кількості по Україні у 2015-2018 рр., %

Найбільше в Одеській області функціонує турагентів, про що свідчать дані рис. 2.3.

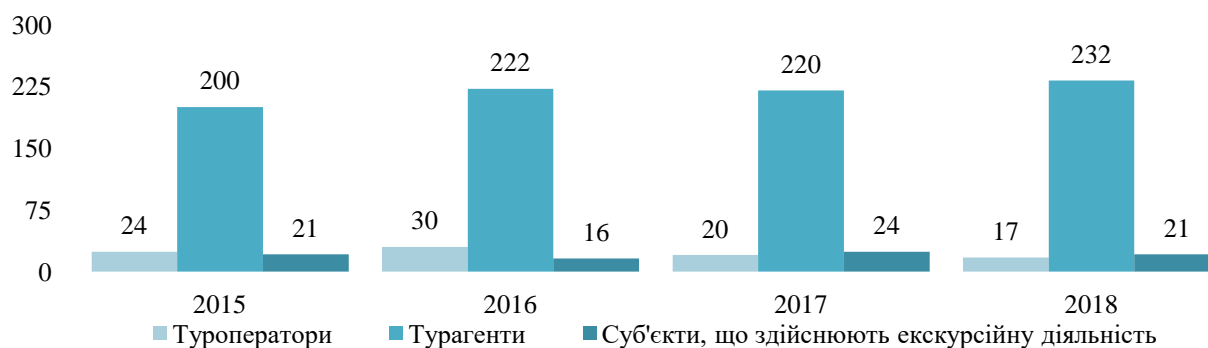

Рис. 2.3. Кількість суб'єктів туристичної діяльності Одеської області за видами у 2015-2018 рр.

Негативним є зменшення кількості туристів у 2018 р., а також їх частки у загальноукраїнському обсязі (рис. 2.4).

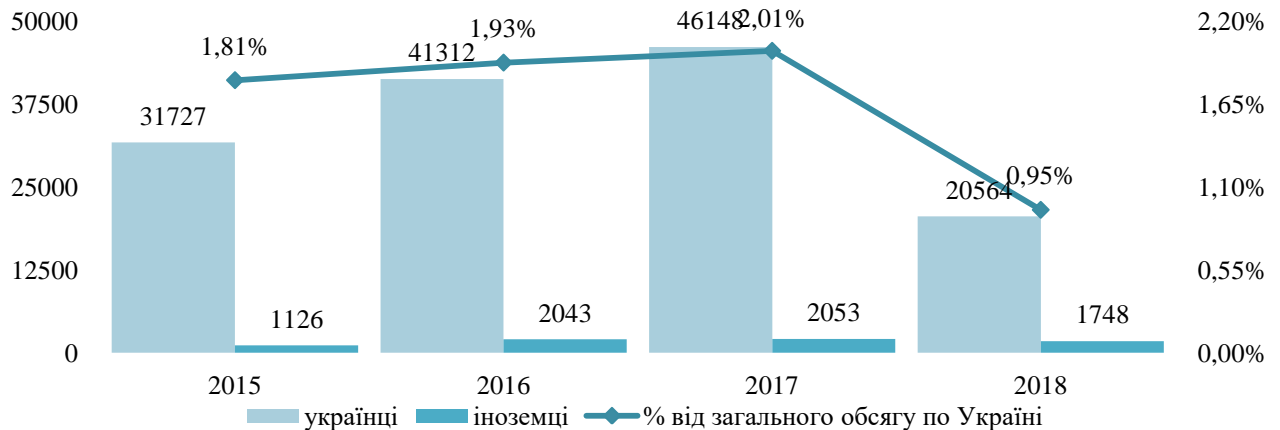

Рис. 2.4. Кількість туристів, обслугованих суб'єктами туристичної діяльності Одеської області у 2015-2018 рр.

Далі розглянемо особливості розвитку туризму в окремих містах Одеської області. В Додатку Б наведено основні морські курорти Одещини. Одеса – відомий курорт, розташований на березі Чорного моря, морський порт в Одеській області і одне з найбільших міст України. Це великий туристичний центр. На відпочинок до Одеси приїжджають туристи з усіх куточків країни. Одеса входить до складу багатьох екскурсійних та туристичних маршрутів. Ресурси Одеси, тепле море, багата архітектура, відомі музеї і театри користуються попитом серед жителів України і країн ближнього зарубіжжя. Відпочинок в Одесі різноманітний: в будь-який період року можна знайти пропозиції щодо відпочинку, але найголовніший природний ресурс Одеси – це море й широкі піщані пляжі, а також найдовша набережна вздовж моря.

Основними перевагами відпочинку в Одесі є наступні:

- можливість поєднати відпочинок біля моря і розваги;
- можливість сходити в Оперний театр і замовити екскурсію по місту;
- морський відпочинок та подорож по «Трасі здоров'я»;
- великий вибір житла: готелі, санаторії, бази відпочинку, квартири.

Найбільш популярний морський курорт в Одеській області розташований у Затоці. Затока – курортне селище на Кароліно-Бугазькій косі Чорного моря. Місто з'явилося у 1827 р. при спорудженні маяка. У 1955 р. був побудований розвідний залізнично-автомобільний міст через протоку Дністровського лиману, і тепер він з'єднує дві частини курорту, розташовані на різних частинах коси. Курортна зона являє собою піщану косу довжиною 22 км і шириною від 300 до 900 м, що омивається Чорним морем з одного боку і прісним Дністровським лиманом – з іншого.

Більшість пансіонатів і баз відпочинку розташовано уздовж коси з боку Чорного моря, інша частина – на березі Шаболатського і Дністровського лиманів. Є кілька готелів високого рівня сервісу, багато кафе і ресторанів різного рівня. У 20 км від селища розташоване місто Білгород-Дністровський з численними історичними пам'ятками, серед яких – найбільша в Україні Білгородська (Аккерманська) фортеця XV століття.

Білгород-Дністровський офіційно визнаний найдавнішим безперервно існуючим містом України (зараз на цей статус претендує Кілія), має багату історію. Знаходиться на березі Дністровського лиману в 100 км від на північний захід від Одеси. Сучасний Білгород-Дністровський побудований на місці античного грецького поліса Тіра (VI ст. до н.е.), розкопки якого ведуться в даний час. Племена уличів і тиверців створили на його місці економічний, політичний і торговельний центр Білгород, який увійшов до складу Галицько-Волинського князівства. Місто перебувало під владою Молдавії як Четатя-Албе і Туреччини як Аккерман. За Бухарестським мирним договором 1812 р. місто відійшло у володіння Росії.

Збереглися споруди Аккерманської (Білгородської) фортеці (XIII-XV ст.) із Генуезьким замком і 20 вежами, храми XIV-XIX ст., фрагменти історичної забудови. Непогано розвинена туристична інфраструктура [61].

Грибівка – населений пункт в Одеській області, розташований у Овідіопольському районі в 30 км від Одеси і в 15 км від Чорноморська. Курортна зона винесена за межі села. Вона знаходиться на березі Чорного

моря поруч з дорогою, яка веде з Чорноморська до Санжейки. Основні особливості курорту Грибівка наступні:

- приватний сектор відсутній;
- пляжі – піщані, широкі і довгі, дно – рівне і полого, вода завжди тепла.

Пісок на пляжі регулярно просівається. Важливим фактором є близькість курорту до великих туристичних центрів Одеса, Чорноморськ, Білгород-Дністровський.

Море в Грибівці відкрите. У деяких районах курортної зони бази відпочинку і готелі розташовані під високими обривами, що захищають пляжі Грибівки від вітру. Зверху відкривається гарний вид на курортне селище і море.

Відпочинок в Грибівці популярний серед жителів нашої країни, а також Білорусі, Молдови, Росії. У це не особливо відоме курортне селище в Одеській області на відпочинок біля моря зручно приїжджати на вихідні жителям великих міст: Одеса, Чорноморськ, Київ. Тут немає великих промислових підприємств або портів, вода прозора, пляжі чисті. Море в Грибівці спокійне, штормів влітку немає, медузи зустрічаються рідко. Пляжі широкі, а серед туристів популярні пляжні готелі. У літній сезон (липень, серпень) або в період травневих і літніх свят зняти будь-яке житло в Грибівці буває проблематично.

Кароліно-Бугаз – населений пункт в Одеській області, розташований в Овідіопольському районі в 50 км від Одеси. Своєю назву село успадкувало від назви татарського селища Бугаз і, пізніше, від імені сина подільського графа Ігнація Сцибора-Мархоцького - Кароля. Курортне селище знаходиться на березі Чорного моря між Грибівкою і Затокою і однією стороною виходить до Дністровського лиману. Кароліно-Бугаз і Санжейку відпочиваючі часто плутають і вважають, що це один населений пункт, тому що селище плавно переходить в Санжейку.

Відпочинок в Кароліно-Бугазі завжди був популярний серед жителів України, Білорусі, Молдови та інших країн ближнього зарубіжжя. Кароліно-Бугаз не можна назвати морським курортом в прямому сенсі цього слова. Він більше схожий на курортне селище біля моря зі своєю особливою атмосферою. Широкі пляжі, тиша і спокій, можливість зняти житло відповідно до фінансових можливостей, зручна транспортна розв'язка сприяли популяризації курорту як у «можновладців», так і у звичайних громадян [69, с. 21].

Катранка – морський курорт України, розташований в Одеській області Татарбунарського району. Курорт знаходиться між озерами Сасик і Джантшейське, до моря необхідно пройти кілька хвилин по містках, перекинутих через озеро. Курортна зона винесена за межі населених пунктів і знаходиться на території Дунай-Дністровського біосферного заповідника. Спорожнілий взимку курорт влітку оживає. Місце трохи занедбане і глухе, але в цьому є свої переваги. Чисті широкі пляжі, прозоре море, рибалка, недорогі ціни на відпочинок в Катранці – це переваги цього міста. Відпочити на морі можна з дітьми, адже море неглибоке і швидко прогрівається, дно – полого, а на озері можна побачити зграї птахів, косяки риби, жаб. Територія курорту тягнеться уздовж моря, вся берегова лінія – суцільний пляж.

Особливих розваг немає – кілька кафе, барів, невеликий ринок, проте є чисте море і безлюдні пляжі, зграї водоплавних і степових птахів, екзотичні містки, прогулянки на катері по озеру, рибалка. В деяких пансіонатах можна пройти курс оздоровлення із застосуванням лікувальних грязей Куяльника.

Сергіївка – кліматичний і бальнеогрязевий курорт в Одеській області, розташований в 80 км від Одеси і в 18 км від м. Білгород-Дністровський. На курорт приїжджають на відпочинок і лікування. Основні лікувальні фактори – це помірний клімат, питні мінеральні води типу «Куяльник» і «Миргород», мулові грязі, морська вода і води Шаболатського лиману, використовувані для приготування мінеральних ванн.

Основні причини вибрати відпочинок в Сергіївці (Україна):

- відносно вільні пляжі;
- чисте море;
- багато зелених насаджень;
- поєднання відпочинку і лікування;
- є паркова зона;
- можливість зняти недороге житло з прийнятними умовами проживання.

Недорогий відпочинок у моря приваблює на курорт жителів України, Молдови, Білорусі та інших країн ближнього зарубіжжя. Багато зелених насаджень, тіні [61].

Курортне – населений пункт в Одеській області. Бази відпочинку, готелі і приватні будинки відпочинку займають майже всю територію курортного селища. Курортне Одеської області має свою родзинку – екологічно чиста зона відпочинку в Україні знаходиться на березі Чорного моря. Тут відсутні промислові підприємства, великі населені пункти, місця впадання річок. З високих берегів відкриваються красиві види на море. Через географічні особливості рельєфу відпочинок в Курортному має свої переваги – м'який природний клімат, відсутність сильних вітрів і штормів, тепле море, лікувальна лиманська грязь сприяють швидкому відновленню сил.

Територіально населений пункт можна розділити на дві частини: Будацька коса і, безпосередньо, село Курортне Одеської області і село Приморське, яке примикає до нього. З території готелів на березі моря в селі Курортне, баз відпочинку видно море або лиман. Відстань до крайки моря вимірюється кількома метрами. У самому селі на високому березі знаходяться міні-готелі, котеджі, бази відпочинку. З високого берега відкриваються красиві пейзажі.

Переваги і недоліки розміщення наступні:

- готелі та бази відпочинку знаходяться фактично на пляжі;
- відсутній приватний сектор;
- купатися зручно в будь-який час доби;

- іноді буває вітряно;
- є зелені насадження [61].

Таким чином, туристично-рекреаційний комплекс Одещини є розвиненим, проте існують певні проблеми, які виражаються, передусім, у недостатньо високому сервісі туристичних послуг, а також недостатньому державному його регулюванні: так, переважна більшість туристів користуються послугами приватних осіб щодо оренди житла та отримання супутніх послуг, і якість цих послуг є недостатньо високою для позиціонування туристсько-рекреаційного комплексу Одеської області як лідера в Україні щодо привабливості морського (пляжного) відпочинку.

2.2. Туристсько-рекреаційний комплекс Миколаївської області

Миколаївська область розташована на півдні України на березі Чорного моря (Додаток В). Цей регіон широко відомий своїми морськими курортами: Коблево, Рибаківка, Очаків. Але в області є безліч цікавих історичних і природних пам'яток. Деякі з них, такі як Мигійські пороги і Кінбурнська коса, в останні роки стали користуватися популярністю у туристів.

Загалом туристична інфраструктура Миколаївської області розвинена не настільки, як, наприклад, в Одеській області, про що свідчать дані рис. 2.5.

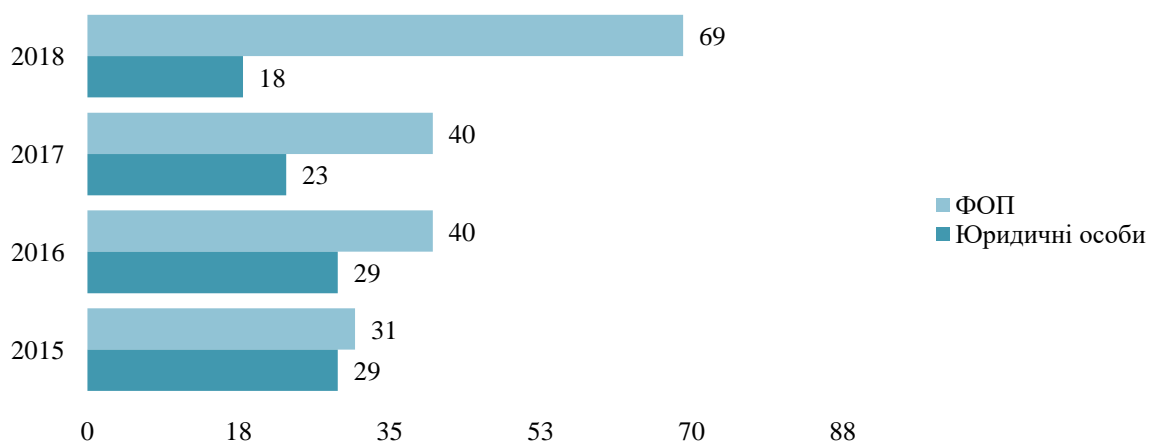

Рис. 2.5. Кількість суб'єктів туристичної діяльності Миколаївської області у 2015-2018 рр. [26]

Також варто зазначити, що частка суб'єктів туристичної діяльності Миколаївської області в загальній кількості по Україні є незначною (рис. 2.6).

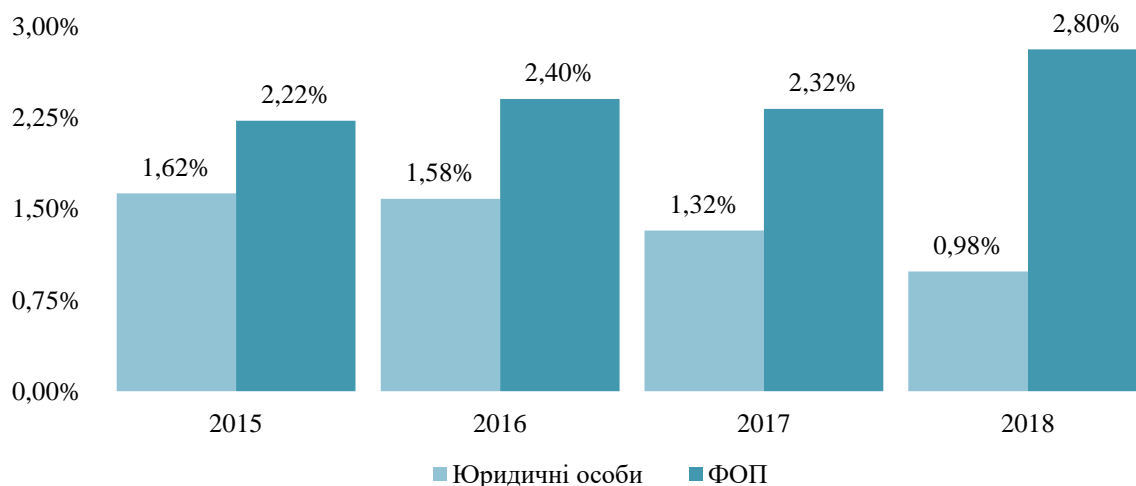

Рис. 2.6. Частка суб'єктів туристичної діяльності Миколаївської області в загальній кількості по Україні у 2015-2018 рр., %

Найбільше в області туристичні послуги надають тур агенти (рис. 2.7).

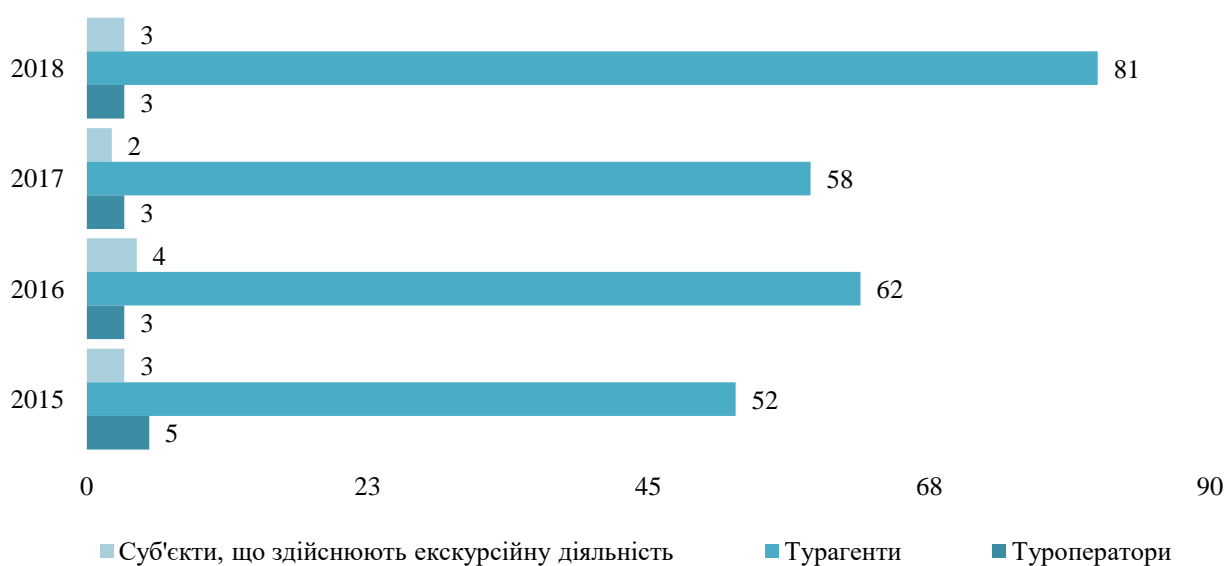

Рис. 2.7. Кількість суб'єктів туристичної діяльності Миколаївської області за видами у 2015-2018 рр.

Також варто відзначити стрімке зменшення кількості туристів у 2018 р., причому усі вони були українцями, тоді як Державна служба статистики

Україні не зафіксувала випадків відпочинку в Миколаївській області іноземних туристів (рис. 2.8).

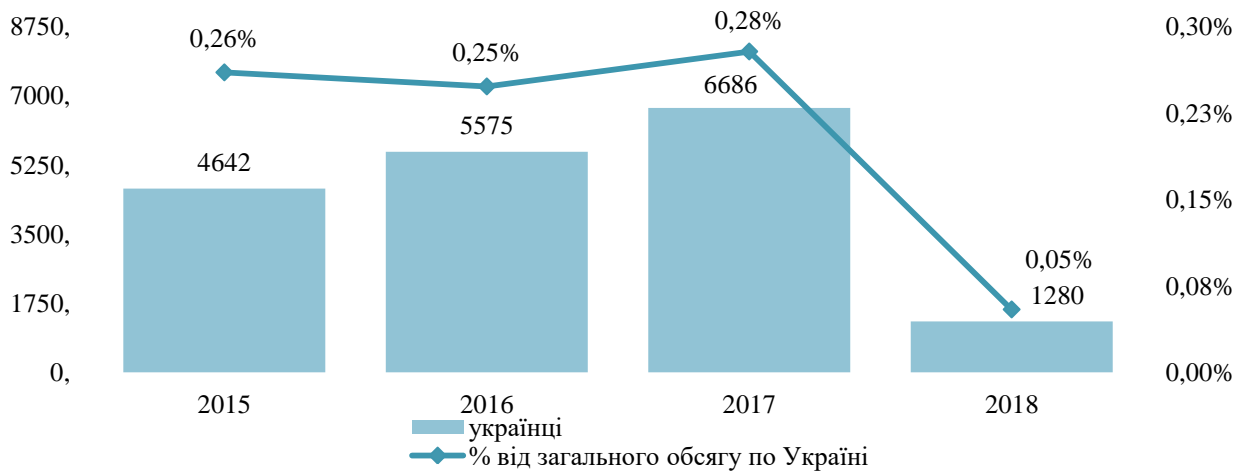

Рис. 2.8. Кількість туристів, обслугованих суб'єктами туристичної діяльності Миколаївської області у 2015-2018 рр.

Далі наведено заповідні та історичні пам'ятки Миколаївщини:

1. Національний історико-археологічний заповідник «Ольвія».

У VI столітті Миколаївська область, яка є частиною Північного Причорномор'я, стала місцем, куди прибули стародавні греки, заснувавши тут одну зі своїх колоній, названу «Ольвією», що означає «щаслива». Територія «Ольвії» визнана Національним історико-археологічним заповідником. Розташований він недалеко від Очакова в селі Парутине.

Археологи з багатьох країн постійно ведуть тут розкопки, в ході яких вони відкривають багато корисного для науки, а туристи мають можливість відвідати місцевий музей в будівлі старого маяка, в якому зібрані знахідки, виявлені в ході розкопок, а також разом з екскурсоводом побувати безпосередньо в самому древньому місті, дізнатися, як жили стародавні греки кілька століть назад.

2. Актовський і Арбузинський каньйон (Вознесенський район).

Для багатьох любителів природи село Трикрати асоціюється з незвичайним і винятковим Актовським каньйоном. Він займає понад 250 гектарів території, при цьому його фактично розділяє на дві половини річка

Арбузинка. Поруч з ним між селами Актово і Трикрати, при впадінні в Мертвовод річки Арбузинки, розташований ще один каньйон – Арбузинський. Він не менш дивний за своєю природою. Багатий рослинний і тваринний світ обох каньйонів, мальовничі пейзажі і ландшафт, складний рельєф місцевості завжди приваблював туристів-цінителів зі всієї Європи.

3. Кінбурнська коса, острів Березань.

На жаль, на Півдні України залишилося не так багато територій, де збереглася первозданна природа, але до їх числа можна віднести Кінбурнську Косу на Миколаївщині. Вона унікальна практично у всьому – своїм місцем розташування, флорою і фауною, кліматом. По суті – це намита піщана коса, з одного боку її омивають води Чорного моря, а з іншого – річки Дніпро. Загальна площа коси – лише 200 гектар, але на ній зафіксоване різноманіття рослинного і тваринного світу. Все це робить Кінбурнську косу місцем відпочинку для любителів зеленого туризму.

Особливість коси полягає в тому, що тут немає доріг. З одного боку це ускладнює пересування людей по косі, але, з іншого, допомагає зберегти її від руйнівної дії суспільства.

4. Трикратський ліс, маєток Скаржинського (с. Трикрати).

Ліс, штучно висаджений в 1819 році героєм Вітчизняної війни 1812 року, графом Віктором Скаржинським неподалік від невеликого села Трикрати і річки Мертвовод у Вознесенському районі на Миколаївщині, в останні кілька років став досить популярним серед молоді з активною життєвою позицією [7].

Як відомо, на сьогоднішній день Трикратський ліс включає в себе кілька заповідних урочищ – «Літній хутір Скаржинського», «Василевська пасіка» і «Лабіринт». У лісі знаходиться один 300-річний дуб і близько сотні 250-річних дубів. У самому ж селі Трикрати зберігся садибний будинок знатного роду Скаржинських, а при бібліотеці діє краєзнавчий куточок.

5. Державний лісовий заповідник «Рацинська дача» (Вознесенський район).

Ще одним місцем для любителів зеленого туризму у Вознесенському районі Миколаївщини може вважатися невеликий заповідник – лісовий масив «Рацинська дача», який є пам'ятником степовому лісорозведенню, хоча, на жаль, про нього мало хто знає за межами Миколаївського регіону. Особливість цього заповідника – березовий гай і стадо бізонів, що пристосувалися до життя в миколаївських степах, а також там розташоване озеро Баластне.

6. Музей ракетних військ стратегічного призначення, с. Побузьке.

Музей ракетних військ стратегічного призначення розташувався на кордоні двох областей – Миколаївської та Кіровоградської, неподалік від міста Первомайськ в селі Побузьке. Створений він у 2001 році. Музей не має аналогів у світі, і його ще називають німим свідком колишньої ядерної бойової могутності України.

7. Регіональний ландшафтний парк «Гранітно-степове Побужжя», Блакитне озеро (с. Мигія).

Це одна з найдавніших ділянок суші Євразії, яка зіграла важливу роль у видоутворенні Причорномор'я. Безліч унікальних пам'ятників природи, 900 видів рослин, у тому числі реліктових і ендемічних, 26 з яких занесені в Червону книгу, близько 100 археологічних пам'яток, численні пороги, скелясті береги, на яких видно виходи гранітів, водоспади і невеликі острови приваблюють туристів з усієї Європи та України [14].

8. Страусина ферма «Кременівський страус» (с. Кременівка, Веселинівський район).

На території Миколаївської області є кілька страусиних ферм. Одна з них – «Кременівський страус», яка є більше агротуристичним комплексом, ніж просто фермою. Страусів тут розводять з 2007 року, на даний момент на території ферми міститься близько 60-ти страусів племінного поголів'я. Однак туристи можуть там побачити не тільки самих страусів, а й безліч інших тварин з «міні-зоопарку», яких можна і погодувати, і погладити. Також

для туристів у «зоні відпочинку» побудовані альтанки, дитячі майданчики, гостьовий будиночок з лазнею, є мангал і діюча кузня [58].

9. Пелагіївська церква, Свято-Михайлівський жіночий монастир (с. Пелагіївка, Новобузький район).

Свято-Михайлівський Пелагеївський храм на березі річки Інгул був завершений і освячений 115 років тому. Його будівництво тривало близько 8 років, будували його сини Житомирського купця Іосідора Дуділіна – Андрій і Михайло в пам'ять про їх рано померлу матері Пелагеї. Зараз храм знаходиться на території створеного регіонального ландшафтного парку «Приінгульський».

10. Страусина ферма «Саванна» (с. Ставки, Веселинівський район).

Ще одна страусина ферма на Миколаївщині знаходиться у Веселинівському районі – ферма «Саванна», яка спеціалізується на розведенні і продажу африканських страусів. Зараз на фермі живуть близько 100 страусів різних вікових груп, в тому числі – 15 репродуктивних сімей. Тут можна придбати страусове м'ясо, вироби зі страусиної шкіри, всілякі сувеніри, пограти в міні-гольф і лазерний бій на відкритій місцевості [59].

11. «Золота підкова» (с. Кандибине).

Цікавим місцем для туристів і рядових відпочиваючих є комплекс «Золота підкова» – відвідувачам можуть запропонувати екскурсію «Все про коней», в ході якої їм розкажуть про історію кінного спорту, зайнятися верховою їздою, порибалити, скористатися комфортабельними будиночками, трейлерами, альтанками, барбекю, мангалами, постріляти в тирі, пограти в пейнтбол та ін. [62].

12. Заповідник «Сланецький степ».

Створений в 1996 році на базі Сланецького заповідника, «Сланецький степ» займає площу в 1,6757 тис. гектарів території Сланецького та Новоодеського районів. На території заповідника організовано сафарі-парк площею 70 гектарів, де живуть бізони, олені, кулани і лані [21].

13. Регіональний ландшафтний парк «Приінгульський».

Відмінною особливістю регіонального ландшафтного парку «Приінгульський» є гранітні відкладення, які вийшли на поверхню і утворили унікальну місцевість. Парк розташовується уздовж долини річки Інгул між селами Розанівка і Софіївка. Туристи можуть побачити гранітне плато, що утворилося в місці злиття Інгулу, а також штучний каньйон і водоспад поруч з Софіївкою.

14. «Корабелка» (злиття річок Корабельна і Південний Буг), руїни млина, Каньйон «Краплинка».

Небагато туристів знають про існування річки Корабельної, яка є притокою Південного Бугу, проте місце злиття двох річок знають багато туристів – тут розташовується знаменитий національний природний парк «Бузький Гард», який заслужив звання одного з чудес України.

Поруч з каньйоном розташовуються руїни «Старого Млину», який був зведений з гранітних валунів Паном Скаржинським. Поруч з руїнами млина знаходиться каньйон «Краплинка», який також зберіг первозданність природи [29].

15. Скелі Южноукраїнську.

Южноукраїнськ входить в число кращих місць для скелелазів, які хочуть вдосконалити свою майстерність без виїзду в гори. Неподалік від міста енергетиків розташований унікальний скельний масив висотою до 45 метрів, який схожий на скелі Кавказу. Скелі Южноукраїнську підходять як для новачків, так і для більш досвідчених любителів активного відпочинку – там є близько 30 різноманітних трас, а в теплу пору року можна поєднувати лазіння по скелях і відпочинок біля річки [57].

Коблево – популярний морський курорт України, який знаходиться на кордоні Одеської та Миколаївської областей в 60 км від Одеси і 110 км від Миколаєва. Бази відпочинку в Коблево, готелі і пансіонати знаходяться не в самому селі, а в курортній зоні, винесеній за межі населеного пункту. Пляжі в Коблево широкі, тягнуться вздовж всієї курортної зони. На території багатьох

готелів і баз відпочинку ростуть соснові породи дерев. На курорт зручно добиратися. Через село проходить траса Одеса - Миколаїв.

Щорічно на відпочинок в Коблево приїжджають тисячі туристів. Відпочити біля моря в Коблево приїжджають жителі України, Білорусі, Молдови. Основні причини приїхати в Коблево:

- зручне місце розташування (курортна зона винесена за межі села);
- великий вибір житла;
- розвинена курортна інфраструктура;
- відсутність приватного сектора;
- деякі бази відпочинку в Коблево розташовані в сосновому лісі;
- багато готелів в Коблево мають вихід на пляж.

На території курорту влітку відкривається багато магазинів, кафе, ресторанів, нічних клубів. Працюють невеликі промислові та продуктові ринки.

Готелі та бази відпочинку в Коблево розташовані уздовж всієї берегової лінії. З вікон багатьох пансіонатів в Коблево видно море. Корпуси деяких баз розташовані серед соснового лісу. Останнім часом реконструюються і будуються багато нових баз і готелів, в яких відпочиваючим надається якісний рівень обслуговування та сучасні умови проживання. Серед відпочиваючих все більше користуються попитом бази відпочинку Коблево на березі моря, перша лінія, готелі з басейном, дитячим майданчиком, різноманітними розважальними центрами, ресторанами або кафе.

У Коблево можна зняти окремих котедж для сім'ї або великої компанії. Для відпочиваючих є ще можливість зняти недороге житло в Коблево «економ» класу. Ціни на відпочинок в Коблево можуть відрізнятись в залежності від сезону, відстані від моря, рівня сервісу, що надається. У Коблево ціни початку і в кінці літа нижче, ніж в липні і серпні.

Відпочинок в Коблево без аквапарку складно уявити. Основна визначна пам'ятка курорту – в Коблево два аквапарки, біля моря і на в'їзді на курорт. Відпочиваючим пропонується здійснити екскурсії в Миколаївський зоопарк,

Ольвію, на острів Березань, в Одесу, в дегустаційний зал винзаводу в Коблево. Заповіти екскурсію пропонують в будь-якому готелі або екскурсійних бюро. Влітку в Коблево проводяться фестивалі, концерти популярних виконавців.

Відпочинок в Коблево на море носить також оздоровчий характер. Морські купання, вологе морське повітря в поєднанні з прийняттям сонячних ванн надають лікувальну дію на людський організм і підвищують життєвий тонус [43].

Отже, варто зазначити, що рівень розвитку туристсько-рекреаційних комплексів Миколаївщини є низьким, незважаючи на значні природні ресурси (Додаток Г), які дають змогу розвинути цей регіон та зробити його привабливим як для внутрішніх, так і зовнішніх туристів. Передусім проблема полягає в тім, що туристична інфраструктура переважно представлена приватними домогосподарствами (проживання, харчування, відпочинок), які не зацікавлені у розвитку туристичної галузі в регіоні, а прибуток від наданих послуг використовують на власний розсуд, переважно не сплачуючи податки.

2.3. Туристсько-рекреаційний комплекс Херсонської області

Херсонська область омивається водами Чорного і Азовського морів. Більше 200 км піщаних пляжів – «золотий берег Херсонщини» – щороку приваблює багато відпочиваючих. За своїми кліматичними умовами Херсонщина належить до помірно-континентального кліматичного поясу. Клімат на курортах області м'який, зими малосніжні, з мінливою погодою, а літо – посушливе і спекотне. Близькість моря і лиманів роблять вологість повітря оптимальною для відпочинку і оздоровлення організму. Купальний сезон на курортах Херсонщини починається в кінці травня і триває до середини вересня. Температура води в Чорному морі біля берегів Херсонської області на протязі всього літа тримається не нижче 25 градусів тепла.

Морське узбережжя – одне з найпопулярніших місць відпочинку і оздоровлення на Херсонщині (Додаток Д). Понад 400 готелів і пансіонатів курортних міст Херсонської області пропонують номери для відпочинку з сім'єю і дітьми, можливості для проведення корпоративних заходів. Розваги на воді і в небі, різноманітні атракціони, численні кафе і ресторани, нічні клуби і розважальні комплекси, поїздки по найближчих пам'яток задовольняють запити кожного відпочиваючого.

У 2018 р. спостерігалось зростання кількості суб'єктів туристичної діяльності Херсонської області (рис. 2.9).

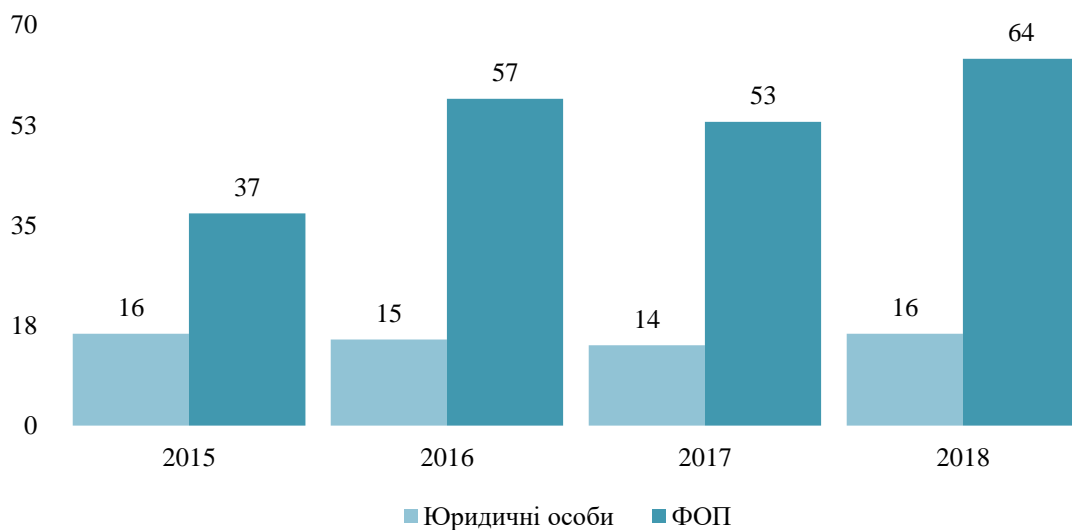

Рис. 2.9. Кількість суб'єктів туристичної діяльності Херсонської області у 2015-2018 рр.

Проте варто відзначити зменшення частки ФОП-суб'єктів туристичної діяльності Херсонської області в загальній кількості по Україні у 2017-2018 рр. (рис. 2.10).

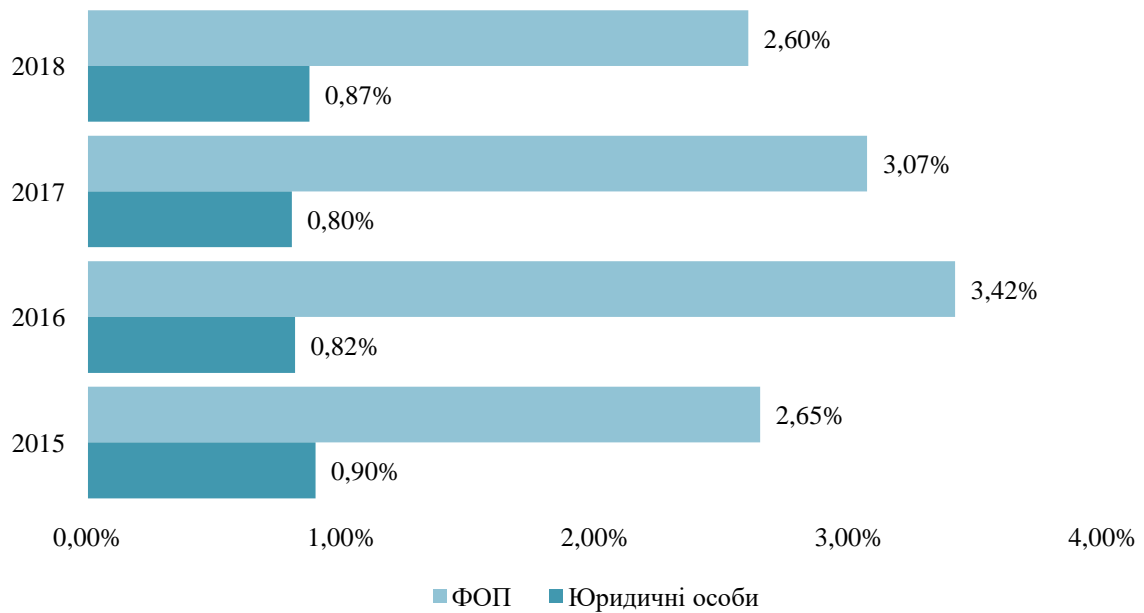

Рис. 2.10. Частка суб'єктів туристичної діяльності Херсонської області в загальній кількості по Україні у 2015-2018 рр., %

Найбільше у Херсонській області зареєстровано тур агентів (рис. 2.11).

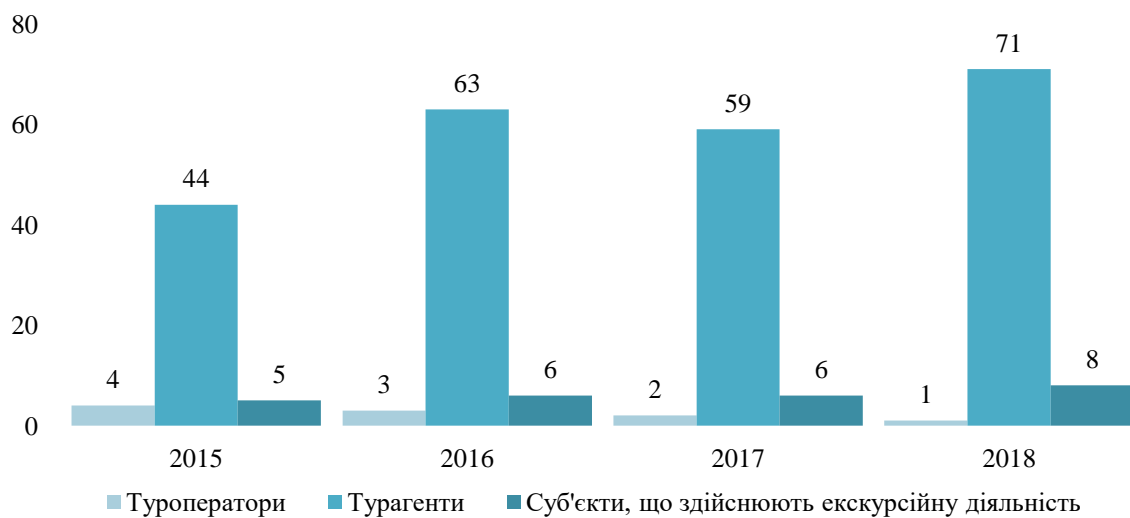

Рис. 2.11. Кількість суб'єктів туристичної діяльності Херсонської області за видами у 2015-2018 рр.

Проте негативним є різке зменшення кількості туристів, зафіксованих Державною службою статистики України у 2018 р. (рис. 2.12).

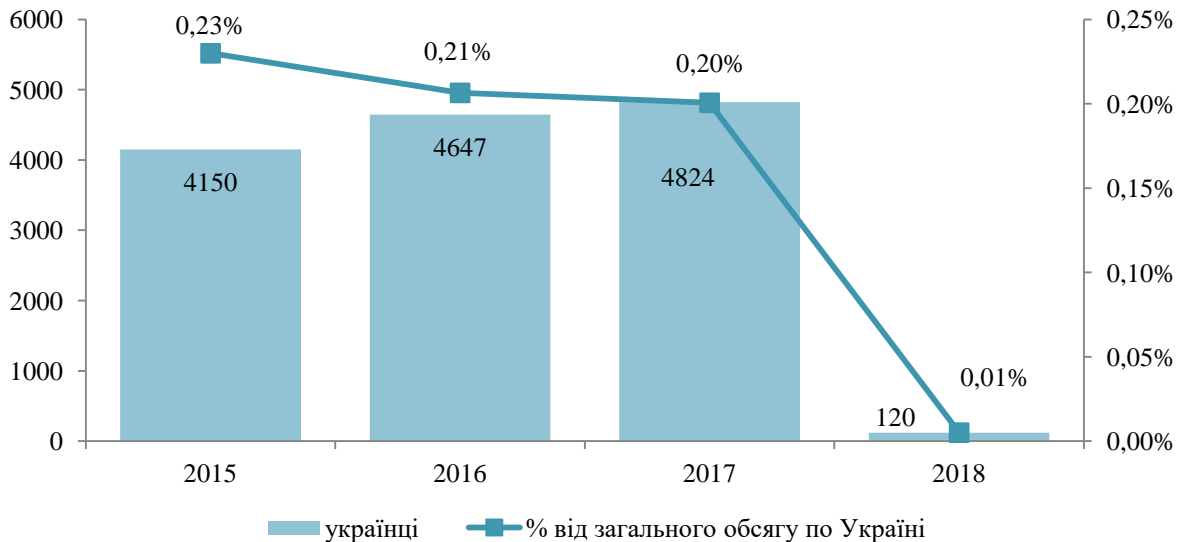

Рис. 2.12. Кількість туристів, обслугованих суб'єктами туристичної діяльності Херсонської області у 2015-2018 рр.

Далі наведемо декілька особливо популярних місць Херсонської області для туристів.

Залізний Порт – курортне село на березі Чорного моря, розташоване в Херсонській області. На відміну від сусідніх населених пунктів Лазурне і Скадовськ, море в Залізному Порті відкрите і глибоке, іноді дещо непередбачуване. Залізний Порт знаходиться біля основи Тендрівської коси, що входить до складу біосферного заповідника Чорного моря. Берегова лінія рівна, уздовж всієї курортної зони тягнеться широкий піщаний пляж.

Відпочинок в Залізному Порті популярний серед жителів України і ближнього зарубіжжя. Цьому сприяє кілька чинників:

- великий вибір житла;
- демократичні ціни на відпочинок;
- добре розвинена курортна інфраструктура;
- зручно добиратися з центральних і східних областей України.

Проте в морі, як і на всіх морських курортах Херсонської області, іноді плавають медузи, в розпал сезону буває дуже багатолюдно [34].

Пансіонати в Залізному Порті витягнулися вздовж усього узбережжя. У першій лінії від моря пропонують свої послуги численні розважальні заклади.

За ними йдуть готелі, котеджі, бази відпочинку. Відпочинок в Залізному Порту можна віднести до категорії «бюджетний» – ціни в Залізному Порту зазвичай нижче в порівнянні з аналогічними курортами України: Коблево, Затока, Одеса. Рівень сервісу в пансіонатах досить високий. Приватний сектор добре розвинений. Зняти житло в приватному будинку можна дешевше, рівень сервісу при цьому необхідно уточнювати в кожному окремому випадку.

Село стрімко забудовується в глибину, іноді на дорогу до моря доведеться витратити кілька десятків хвилин. Це небагато, але ціни на житло можуть бути набагато нижчими. У розпал сезону зняти номер в готелі в Залізному Порту може бути проблематично.

Набережна в Залізному Порту схожа на невеликий Лаг-Вегас. Багато атракціонів, невеликих магазинчиків, лотків з сувенірами, розважальних закладів. Недалеко від села знаходиться термальне джерело з лікувальною бром-йодистою водою. По всій території курортної зони розташовані екскурсійні бюро. Відпочиваючим пропонується здійснити екскурсії на Тендрівську косу, острів Джарилгач, Асканію-Нову, Кінбурнську косу. У розпал сезону проводяться фестивалі, дають концерти популярні виконавці [23].

Скадовськ є унікальним кліматичним курортом, розташованим на березі Джарилгацької затоки. Залив простягається майже на 70 кілометрів в довжину і на 20 – в ширину. Поблизу узбережжя – мілководдя, є місця, що досягають 8 метрів в глибину. Залив відомий нежилим островом Джарилгач, популярним у туристів. Особливі кліматичні умови на березі затоки, і в межах узбережжя сприяли розвитку оздоровчого туризму. Атмосфера тут насичена іонами озону, йоду і бром, що має вагомий лікувальний фактор. У рекреаційній території Скадовська розташовані бази відпочинку, санаторії і пансіонати, в яких туристи відпочивають і лікуються, отримують профілактичні процедури органів дихання, судинних і нервових систем [56].

На території Скадовська розташовано близько 100 здравниць, четверта частина з них призначена для відпочинку дітей в дитячих оздоровчих таборах.

У 2009 році створено Джарилгачський національний природний парк, що займає понад 2,5 тисячі гектарів Джарилгацької затоки і узбережжя. Залив відомий однойменним островом – Джарилгач. Ця земля освячена глибокою історією стародавнього світу, а також на острові облаштовані для туристів пляжі. Зі Скадовська на Джарилгач регулярно курсують теплоходи. В майбутньому острів планують зробити Національним природним парком. Острів спеціально створений для тих, хто любить захоплюючі подорожі, незайману природу [17].

Таким чином, варто зробити висновок, що Херсонська область багата на природні ресурси, які здатні привернути уваги як українців, так і іноземних туристів. Проте необхідна державна підтримка розвитку туристсько-рекреаційного комплексу цього регіону, адже йому не вистачає ні інвестицій, ні коштів державного бюджету, які потрібно спрямовувати на розвиток туристичної інфраструктури.

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В ПІВДЕННІЙ УКРАЇНІ

3.1. Проблеми розвитку туризму

Незважаючи на те, що у галузі пляжного відпочинку в Україні ще кілька років тому були значні перспективи, сьогодні можна констатувати: глобального поліпшення не відбулося і не очікується. Це обумовлено погіршенням туристичної інфраструктури регіону – Одеської, Миколаївської та Херсонської областей: місцева влада не здійснює ремонт доріг, реконструкцію готелів, покращення сервісу та інфраструктури.

Наприклад, курортний сезон 2019 р. в Одесі запам'ятався нестабільною погодою і аномальними явищами. У травні-червні було незвично жарко, а традиційно спекотний липень поступився температурною першістю серпню. Заважали повноцінному пляжному відпочинку часті зливи, холодна морська течія і неймовірна кількість водоростей, які зробили узбережжя непридатним для відпочинку. Пізніше екологи заявили ще й про вихід в море іржавих труб в «Аркадії», а також про азот в акваторії передмістя. Все це, в сукупності з брудними пляжами і нав'язливим сервісом, великою кількістю встановлених на піску тапчанів, не сприяло зростанню туристичного потоку. І хоча на узбережжі було досить людно (особливо у вихідні дні), кількість приїжджих в 2019 році знизилася.

В I півріччі курортників було менше, основною причиною чого стало згадане «цвітіння» моря. Однак Одеса приваблює туристів не лише влітку. Одеська кухня, оздоровчі можливості, театри, музеї – аспекти, заради яких туристи приїжджають до Одеси, проте високий сезон, в першу чергу, пов'язаний з курортною складовою. Отже, «цвітіння» моря і холодна вода влітку 2019 року створювали небезпечні умови для відпочинку.

Відпочивати на місцеві пляжі приїжджають, як правило, жителі інших регіонів України і ближнього зарубіжжя, але чисельність курортників уточнити складно: можна говорити про кількість туристів, їх потоки, в першу чергу, по наповненості готелів, де розміщуються лише близько 40% туристів. Решта селяться в приватних орендованих квартирах, у знайомих, друзів. Відпочивати на місцеві пляжі приїжджають, як правило, жителі інших регіонів України та ближнього зарубіжжя. Зараз в Одесі є близько 1,5 тис. приватних квартир, пропонує в оренду. Одеса стає все більш цікавою для іноземців: українські та зарубіжні туристи складають, за повідомленням місцевої влади, близько 50/50.

Переважній більшості гостей з далекого зарубіжжя «основна складова» - місцеве узбережжя – нецікава, адже вони цікавляться місцевим колоритом, архітектурою, їжею. На цьому терені Одеса прагне досягти успіху, роблячи ставку на культурно-масові заходи – фестивалі, виставки, міжнародні форуми. Подібні акції, як правило, носять комерційний характер, але для забезпечених людей покупка вхідного квитка не складає значних проблем. У Одесі вперше пройшли фестивалі хризантем і гігантських китайських ліхтарів, міжнародний фестиваль-конкурс музикантів-ударників. Привертають іноземців кінофестиваль (ОМКФ) і музичний фестиваль Odessa Classics, на який в 2019 році приїхали навіть мешканці скандинавських країн [70].

Все більше відвідують Одесу турки, поляки, ізраїльтяни, жителі країн Балтії. На жаль, враження від України трохи псує криміногенна обстановка. Наприклад, іноземці, які відпочивали в елітних клубах Аркадії, неодноразово ставали жертвами грабіжників. Один з гучних випадків стався з фінським кінопродюсером, спеціально прибулим на ОМКФ. Вранці, коли він повертався в орендовану квартиру на вулиці Преображенській після фестивальної вечірки, його побив і пограбував громадянин однієї з країн Закавказзя, який приїхав до Одеси [13].

Скаржаться іноземці та на неохайність ряду рестораторів, які працюють за подвійним меню (для місцевих – одні ціни, для іноземців – інші), і на вуличних фотографів. В одному з одеських ресторанів гостя з Сан-Франциско обслужили по меню для іноземців: 2 салати, 2 шматочки камбали і 2 ананасових фреші обійшлися йому в 7 тис. грн. Ластер заплатив за рахунком, але сказав, що приїхав в Одесу перший і останній раз [44].

У 2019 році ціни на морських курортах України досягли піку і вичерпали можливості зростання. Одним з найбільш поширених негативних відгуків про цей відпочинок, в першу чергу, є відгук від українських туристів, що ціни були надзвичайно високими. Головним чином, високі ціни відлякали вітчизняних туристів і білорусів. Останні приїжджають рідше через погану дорогу Мінськ-Одеса-Затока, а також через високий рівень злочинності – зокрема, через автозłodіїв, які скручують держномери, за які потім вимагають викуп. У минулі роки тисячі автолюбителів з Білорусі стали жертвами подібних афер, але не влаштовують громадян сусідньої країни також ціни і сервіс.

Білоруси в силу своєї ментальності, не залишають негативні відгуки про поганий сервіс, обман або невиправдано високі ціни, проте надалі не приїжджають до України на відпочинок. Що стосується українців, то, з отриманням безвізового режиму їм зручніше більш комфортними дорогами подорожувати до Будапешту, Братислави, Кракова чи Праги.

Окремо варто відзначити, що, крім поганих доріг, високих цін і бруду, на бажанні відвідати Одесу позначилася і вереснева пожежа в готелі «Токіо Стар». Трагедія забрала життя дев'яти людей, серед яких були й іноземці [45].

Близько 80% туристів, що відвідали Херсонську область з травня по вересень 2019 року, приїжджали в регіон заради пляжного відпочинку, але при цьому стан пляжів є одним з найбільш поширених приводів для негативних вражень. В регіоні, що має в своєму розпорядженні більше 400 кілометрів морських узбереж, а також підходить для використання в якості території для відпочинку дельту Дніпра, практично не розвинена туристична

інфраструктура. У 2019 році в області вперше провели соціологічне дослідження (на 12 туристичних локаціях) на предмет того, що подобається і що не подобається туристам на Херсонщині. Найбільше респондентів не задовольняла якість надання послуг в сфері пасажирських перевезень. Йдеться про відсутність кондиціонерів в автобусах, надмірну кількість пасажирів в салонах, відсутність доступного розкладу руху. Крім того, в населених пунктах, які є морськими курортами, дуже складна ситуація з банківським сервісом. Майже немає банкоматів і можливості здійснювати розрахунки за допомогою банківських карт. Наприклад, в Хорлах немає жодного банкомату, в Лазурному – лише один, в Залізному Порту – два, але вони часто не працюють. Це негативно впливає на рівень задоволеності від відпочинку.

Не додає Україні туристичної привабливості шлях, який доводиться долати відпочиваючим, щоб дістатися до курортів Чорного і Азовського морів. Щоб дістатися до Миколаївської чи Херсонської області власним автотранспортом або автобусом з іншого регіону, доводиться здійснити багатогодинний переїзд автодорогами, які знаходяться у вкрай занедбаному стані. Серед найпоширеніших скарг також скарги на незадовільний стан пляжів в Генічеську і брудне море в Скадовську, відсутність в достатній кількості громадських туалетів. Як результат, повторно приїхали відпочивати на Херсонщину лише 58% туристів, що відвідали регіон в 2019 році.

Більшість людей, які відвідують Херсонщину для відпочинку на морі, - сім'ї з дітьми і люди старше 35-ти років, які віддають перевагу тихому і спокійному відпочинку. Такі туристи, як правило, консервативні і вважають за краще приїжджати в звичні місця. Серед людей, які відвідували морські курорти України раніше, чимало таких, хто з тих чи інших причин прийняв рішення не приїжджати в майбутньому.

Однією з найбільших проблем курортної зони є відсутність готелів з «зірками». Потенційні інвестори не бажають звертати увагу на ці регіони, а Херсонська область ніколи не була в лідерах рейтингів інвестиційної

привабливості. Зараз обласна влада планує залучити інвесторів на курорти, скориставшись тим, що досить висока ймовірність легалізації грального бізнесу.

Як відомо, Кабмін 29 вересня 2019 року розглянув і підтримав проект закону «Про державне регулювання діяльності з організації та проведення азартних ігор» [47]. У Херсоні 26 жовтня відбувся перший всеукраїнський Форум грального бізнесу. Саме Херсонська область може виступити флагманом ведення грального бізнесу в Україні, адже серед переваг – унікальний туристичний потенціал, зручна транспортна інфраструктура, сприятливий бізнес-клімат, наявність перспективних інвестиційних земельних ділянок на березі Чорного та Азовського морів для розміщення готельного і гемблінг інфраструктур цілорічного функціонування.

Що стосується рівня якості готельних послуг, зазначимо наступне: певний готель в Залізному Порту має кілька корпусів, 70 номерів, але зареєстрований він як приватне домоволодіння. Більш того, працює бар, але за документами тут не ведуть підприємницьку діяльність.

У Миколаївській області за 9 місяців 2009 року вже відвідали 1,5 млн. відпочивальників, які принесли до місцевого бюджету 2,3 млн. грн. туристичного збору. Частіше за інших Миколаївщину відвідували гості з Київської, Львівської, Харківської та Закарпатської областей. А серед іноземців південний край більше всіх залучає білорусів, молдаван, грузинів та німців. Також оздоровитися в Миколаївську область приїжджали громадяни Китаю, Польщі, США, Великобританії та Італії.

Крім традиційних пляжних зон в Березанському (Коблево, Рибаківка) та Очаківському (Очаків, Чорноморка) районах, туристи також активно відвідували природні парки «Білобережжя Святослава», «Бузький Гард» і ландшафтний парк «Кінбурнська коса». Новим незвичайним місцем відпочинку стала ферма устричного господарства «Устриці Скіфії», розташована на території ландшафтного парку «Тилігульський». У 2019 році устрична ферма трохи змінила локацію і стала доступнішою для туристів.

Зараз місце дійсно користується популярністю серед відпочиваючих [63]. За даними керівництва ОДА, на сьогоднішній день перспективними туристичними напрямками в області є екологічний, сільський, історико-культурний і промисловий туризм, а також активні види відпочинку (рафтинг, кайтінг, джампінг та інші).

Запорізька область має 3 основні морські курорти: Бердянськ, Кирилівка і Приазов'ї (Приморський і Приазовський райони). Бердянськ вважається «елітним» курортом. Третє за величиною місто в регіоні (після Запоріжжя та Мелітополя) знаходиться в самому центрі місцевої туристичної інфраструктури. Власне, саме в Бердянську зосереджена вся інфраструктура. У прибережній зоні, яка вважається межею міста, є і «радянські» бази відпочинку, і сучасні міні-готелі з пансіонатами, і приватний сектор, який практично ніколи не буває порожнім. Особливою популярністю користується і відпочинок на косі (бердянці їх ділять на ближню і).

Тут також розташовані різні житлово-рекреаційні об'єкти. Маючи статус міста, Бердянськ може запропонувати відпочиваючим більш високий рівень сервісу, ніж Кирилівка або Приморськ: незліченна кількість кафе-ресторанів-барів та іншої домашньої кухні, аквапарк, зоопарк, нічні клуби, супермаркети і т.д. Але основна перевага міста – в транспортному сполученні. Перш за все, перевагою населеного пункту є залізничне сполучення – щорічно з настанням літа «Укрзалізниця» запускає додаткові поїзди, на яких дістатися до курорту можна з будь-якої області України. Крім того, на місцевий автовокзал часто прибувають маршрутні таксі з сусідніх областей (Дніпро, Харків) і навіть зі столиці.

Ще один популярний курорт – Кирилівка. Це невелике селище міського типу з населенням в 3 тис. осіб, які живуть від сезону до сезону. Кирилівка позиціонує себе як курорт для сімейного відпочинку. Після того, як тут утворилася громада, а Крим був анексований росіянами, і місцева влада, і інвестори побачили потенціал селища і заявили про свій намір його розвивати. Громада відводить земельні ділянки на узбережжі, комерсанти

будують там нові готелі і пансіонати. Кілька років тому тут з'явився найбільший в Україні аквапарк «Острів скарбів» [27], а в 2019 році відкрився новий елітний комплекс, власники якого заявили, що готові конкурувати з аналогічними об'єктами, розміщеними на кращих світових курортах (вартість сімейного номера-люкс тут становить майже 7, 5 тис. грн. на добу).

Приморськ, хоч і має статус міста, але не може похвалитися настільки розвиненою інфраструктурою, як інші міста. Тут не так багато точок громадського харчування і розважальних закладів. Незручним є і розташування міста – воно знаходиться в декількох кілометрах від берегової лінії. Крім того, щоб дістатися до Азовського моря, потрібно через міст проходити лиман. Незручно добиратися і до самого Приморська – найближчий залізничний вокзал знаходиться в 30 кілометрах від міста, а якщо їхати на відпочинок маршруткою, то, в основному, відправлятися потрібно із Запоріжжя. Однак і у цього курорту є свої визначні пам'ятки і сильні місця – тут розвинена мережа лікувальних установ: санаторіїв і пансіонатів, в який з'їжджаються туристи з усієї України.

У нинішньому році місцева влада Бердянська і Кирилівки розраховували залучити по 1,5 млн. туристів. Цю цифру вони прогнозували, враховуючи досвід попередніх років. Більш того, перед початком сезону міський голова Бердянська Володимир Чепурний заявив, що в планах чиновників зробити Бердянськ цілорічним курортом: «Наша мета – зробити курорт цілорічним. Уже в цьому сезоні деякі санаторії відкрилися в квітні, є надія, що вони будуть працювати до грудня. Думаю, за рахунок цього ми зможемо прийняти більше туристів». Однак, хоча курортний сезон-2019 не можна назвати провальним, він все ж не привернув до Азовського моря заплановану кількість людей [49].

Причин тому кілька: перш за все, високі ціни. Істотний репутаційний збиток наніс Бердянську обвал каналізаційного колектора, через який проходить 80% усіх міських стоків, населений пункт опинився на межі катастрофи. Ще взимку місцева влада заявляла, що їм потрібно більше 100

млн. грн. на ремонт колектора [6]. Однак Київ цих грошей не виділив. Після цього місцеві чиновники заявили, що ці проблема може повторитися в розпал літа і повністю зірве туристичний сезон. Але серйозних аварій у 2019 р. в місті зафіксовано не було, хоча частина туристів не приїхала.

3.2. Перспективи напрямку туристичної діяльності

Механізм розвитку туризму в Одеській, Миколаївській та Херсонській областях, на нашу думку, повинен передбачати наступне:

1. Удосконалення транспортного забезпечення туристичної галузі.

Ефективне забезпечення пасажирських перевезень потребує роботи з вивчення та задоволення всіх потреб і побажань споживачів. До критеріїв якості транспортного обслуговування пасажирів включають: ритмічність, регулярність і швидкість перевезень, безпеку поїздки, комфортабельність на шляху прямування і на вокзалах, зручність при придбанні та замовленні квитка, зручність часу відправлення і прибуття поїздів, відповідність послуги і сервісу вимогам, поведження транспортних працівників відносно пасажирів. Внаслідок незадоволення вимог до якості втрачається напрямок, де діють різноманітні маршрути альтернативних видів транспорту і як наслідок, втрачаються доходи, а без наявності необхідних фінансових коштів не можна створити належний сервіс у місцях обслуговування пасажирів, прилеглої інфраструктури.

Комплексне вирішення проблем надання туристичних послуг забезпечує високу конкурентоспроможність на ринку туризму і ефективність функціонування туристичних і транспортних організацій. Велике значення має впровадження систем якості на туристичних підприємствах, так як вони відповідають за безпеку туристів протягом усієї подорожі. Важливими цілями транспортного забезпечення є зменшення витрат та підвищення якості транспортного процесу. Обидві зазначені цілі взаємопов'язані.

Удосконалення якості сприяє одночасному зменшенню витрат на транспортування і збільшення прибутковості підприємства.

Рівень транспортного забезпечення значною мірою визначає ефективність торгівлі, що знаходить вияв у ціні послуги як транспортній складовій, адже якість транспортної послуги, що характеризується швидкістю і регулярністю доставки, надійністю транспортного забезпечення, впливає на формування ціни. Ця ціна може збільшуватися при високому рівні транспортного забезпечення чи навпаки – зменшуватися при низькій його якості.

Ще один компонент, що забезпечує надання високої якості транспортних послуг, – персонал. Для того щоб персонал міг й хотів забезпечувати високу якість в надаванні транспортних послуг, він повинен мати необхідну інформацію про те, що і як він повинен робити, бути зацікавленим у високій якості своєї праці (тобто повинна бути мотивація праці); мати відповідну кваліфікацію й трудові навички; безупинно навчатися новим прийомам праці, і разом утворювати трудовий колектив (команду), зацікавлений у високій якості продукції.

2. Розвиток готельно-ресторанного бізнесу.

З нашої точки зору, постійне запровадження інновацій, інвестицій та жорстка конкуренція забезпечать збільшення рівня її глобальної та регіональної конкурентоспроможності. Основними напрямками підвищення конкурентоспроможності підприємств індустрії гостинності в Одеській, Миколаївській та Херсонській областях, на нашу думку, є:

1. Персоніфікація обслуговування та орієнтація на потреби клієнтів.
2. Створення умов для залучення додаткових інвестицій в об'єкти готельного і ресторанного бізнесу.
3. Широке запровадження нових засобів комунікації та інформаційних технологій, яке дозволяє проводити глибоку та системну діагностику підприємств готельного та ресторанного бізнесу та галузі в цілому.

4. Підвищення якості наданих послуг і переробка стандартів ISO серії 9000 з метою забезпечення їх взаємозв'язку з конкурентоспроможністю підприємства.

5. Запровадження нових технологій в ділову стратегію підприємств готельно-ресторанного бізнесу (на основі використання мережі Інтернет) з метою просування продуктів та послуг готелів та ресторанів.

3. Підвищення якості сервісу туристичних компаній.

Програма підвищення якості має стати одним із ключових моментів у роботі туристичних підприємств в Одеській, Миколаївській та Херсонській областях:

- 1) спільну роботу з якості;
- 2) робота гуртків якості;
- 3) керування людським фактором (мотивація);
- 4) участь у національних та міжнародних компаніях з якості;
- 5) розробка політики в області якості;
- 6) участь службовців у фінансовій діяльності, виховання свідомого відношення до якості;
- 7) проведення заходів по формуванню культури якості;
- 8) підготовка управлінських кадрів для управління діяльністю в області якості;
- 9) покладання відповідальності за підвищення якості на вище керівництво.

4. Розвиток інформаційного забезпечення:

– забезпечення доступу до інформації та покращення рівня обслуговування туристів, популяризації туристичного потенціалу Одеської, Миколаївської та Херсонської областей;

– розвиток мережі та сприяння роботі туристично-інформаційних центрів в містах та селах, встановлення сенсорних інформаційних кіосків;

- забезпечення функціонування інформаційної бази даних інвестиційних пропозицій в туристично-рекреаційній сфері в Одеській, Миколаївській та Херсонській областях;

- створення та поширення рекламно-інформаційної та науково-методичної продукції (карти, схеми, буклети, путівники, плакати, довідники, альманахи, енциклопедії, посібники, проспекти (флаєри), календарі подій, картонні пакети, геоінформаційні системи, відеофільми, рекламні ролики тощо, в тому числі на електронних носіях, білбордах, в ЗМІ, виготовлення стендів для рекламно-інформаційної продукції;

- забезпечення реклами та просування екскурсійного продукту в Одеській, Миколаївській та Херсонській областях в мережі Інтернет;

- підтримка спеціалізованого сайту про основні екскурсійні об'єкти;

- популяризація екскурсійного потенціалу та покращення інформування екскурсантів;

- встановлення інформаційних щитів та знаків про основні екскурсійні об'єкти тощо.

5. Державна підтримка розвитку туристичного потенціалу та привабливості Одеської, Миколаївської та Херсонської областей для туристів.

Аналіз закордонного і національного досвіду показує необхідність посилення ролі держави у формуванні й розвитку туристичної галузі з метою підвищення ефективності її функціонування. Розвиток туристичної індустрії стимулює зростання суміжних галузей, і насамперед будівництво та роздрібну торгівлю. Приплив іноземних туристів підвищує попит на послуги з високою доданою вартістю і сприяє розвитку малого та середнього бізнесу.

Вважаємо, що державне регулювання туристичної галузі в Одеській, Миколаївській та Херсонській областях та підвищення туристичної привабливості для туристів повинне бути спрямоване, перш за все, на досягнення таких цілей:

- прийняття єдиної Державної цільової програми розвитку туризму в Київській області з виділенням головних стратегічних і пріоритетних напрямів діяльності;
- розробка комплексної концепції розвитку туристичної, міжнародно-туристичної галузі з урахуванням фінансових можливостей, а також реальних та послідовних заходів;
- розробка програм розвитку туристичної сфери, їх узгодження із загальнодержавною програмою розвитку туризму;
- формування системи нормативно-правового забезпечення міжнародно-туристичного бізнесу;
- набуття Україною членства в міжнародних спеціалізованих організаціях, об'єднаннях і структурах, підписання та реалізація двосторонніх міждержавних, міжурядових домовленостей відносно туризму;
- гармонізація інтересів і регулювання діяльності суб'єктів туристичної індустрії, що вступають у гостру конкурентну боротьбу;
- підвищення якості підготовки фахівців туристичної галузі, а також через систему освіти задоволення потреб конкретного регіону в таких фахівцях з огляду на особливості його розвитку;
- прискорення процесів переходу туризму на вищий організаційно-управлінський і сервісний рівні, підвищення якості наданих туристичних послуг;
- поступове збільшення кількості закордонних туристів та зростання внутрішнього туристичного потоку;
- стимулювання притоку інвестицій у туристичну галузь в Одеській, Миколаївській та Херсонській областях.

Враховуючи наявність ряду проблем, в основу державної політики має бути покладений принцип поділу державних завдань щодо регулювання галузі та виконання нею відповідних функцій. При цьому держава, обмежуючи власні функції як господарюючого суб'єкта, повинна підвищувати ефективність державного регулювання в галузі, контролюючи

виконання єдиної Державної цільової програми розвитку туризму. Реалізація цієї місії має відбуватися за такими напрямками:

1. Подальший розвиток і підтримка нинішньої сучасної, розвиненої та ефективної туристичної інфраструктури в Одеській, Миколаївській та Херсонській областях, що забезпечує прискорення руху туристичних потоків.

2. Збільшення доступності туризму для населення через зниження цін на туристичні послуги.

3. Підвищення конкурентоспроможності туристичного продукту в Одеській, Миколаївській та Херсонській областях та реалізація його рекреаційного потенціалу.

4. Підвищення рівня комплексної безпеки і стабільності туристичної системи.

5. Поліпшення інвестиційного клімату й підвищення інвестиційної привабливості туристичного ринку в Одеській, Миколаївській та Херсонській областях.

Найсильнішою стороною в Одеській, Миколаївській та Херсонській областях є достатня кількість туристично-рекреаційних ресурсів, перспективи розвитку туристичного комплексу, активне застосування інновацій. Високими є також позиції регіону (порівняно з іншими регіонами України) за наявністю природних та земельних ресурсів, морських та пляжних ресурсів, величиною споживчого ринку, діловою активністю та географічним розташуванням. Проте розвиток туристичної інфраструктури є доволі низьким, що стримує подальший розвиток туристичного комплексу.

За м'якими факторами інвестиційної привабливості туристичної галузі в Одеській, Миколаївській та Херсонській областях (тобто факторами, на які можна ефективно впливати в короткостроковій перспективі) позиція є досить суперечливою, оскільки за м'якими факторами впливу «Відкритість влади», «Адміністративні процедури», а також «Податки та збори» регіон характеризується потенційними інвесторами позитивно. Проте, якщо говорити про діловий оптимізм, успішний досвід та діловий клімат, негативна

екологічна ситуація в районі формує негативний вплив на розвиток туристичної галузі.

Також зазначимо, що для збільшення фінансування туристичної галузі в Одеській, Миколаївській та Херсонській областях необхідною є подолання проблеми боротьби з корупцією, яка збільшує ризики для інвесторів. 65% представників підприємств висловили думку, що корупція є значною перешкодою для здійснення інвестицій.

Заходами щодо подолання корупції є:

1. Підвищення ефективності контролю за виконанням законів та інших нормативних актів, метою яких є подолання корупції.
2. Підвищення прозорості діяльності органів влади (механізми для громадської експертизи діяльності органів влади).
3. Спрощення адміністративно-правового регулювання бізнесу.

Підвищення ефективності та прозорості роботи державних органів сприятиме залученню фінансування як вітчизняних суб'єктів господарювання, так і іноземних інвесторів. Значною перешкодою для інвестицій у фінансування туристичної галузі в Одеській, Миколаївській та Херсонській областях є недостатньо розвинена туристична інфраструктура, особливо стан мережі автомобільних шляхів. Поліпшення стану автодоріг має бути одним із головних завдань органів влади через визначення пріоритетних автошляхів до туристичних об'єктів, у відновлення яких має фінансуватися з бюджету.

У довгостроковій перспективі в області необхідно поліпшити якість трудових ресурсів, зокрема, стан здоров'я працівників (економічно активного населення регіону). Для цього потрібно вжити заходи з покращення охорони навколишнього середовища та забезпечення екологічної безпеки функціонування металургійної та хімічної промисловості регіону, зокрема:

– посилити контроль за дотриманням підприємствами зобов'язань щодо зменшення викидів шкідливих речовин;

- визначити додаткові заходи, що стимулюватимуть зменшення викидів промисловими підприємствами;
- визначити заходи, що сприятимуть реконструкції обладнання підприємств житлово-комунального господарства, у тому числі очисних споруд, з використанням механізмів державно-приватного партнерства;
- провести депутатські слухання щодо визначення пріоритетних напрямків скорочення накопичених відходів, затвердження регіональної програми утилізації відходів та будівництва заводу з переробки відходів;
- запровадити в дію важелі управління екологічною безпекою через економічні механізми впливу на діяльність суб'єктів господарювання;
- визначити додаткові заходи щодо утилізації накопичених відходів в регіоні.

Спільні заходи місцевих та державних органів влади, ВНЗ, вітчизняних та іноземних суб'єктів господарювання щодо створення туристичного транскордонного кластеру на території фінансування туристичної галузі в Одеській, Миколаївській та Херсонській областях підвищить привабливість регіону, підвищить зайнятість в регіоні та збільшить податкові надходження в місцевий та державний бюджет.

На нашу думку, вище запропоновані рекомендації здатні підвищити туристичну привабливість туристичної галузі в Одеській, Миколаївській та Херсонській областях для туристів та збільшити їх кількість в майбутньому.

Підводячи підсумки проведеного дослідження щодо стану туристичної діяльності в Одеській, Миколаївській та Херсонській областях, можна визначити наступні перспективні задачі розвитку туризму в регіоні:

1. Підвищення якості надання комплексної туристичної послуги.
2. Створення нових об'єктів, маршрутів привабливих у сфері туризму в регіоні.
3. Створення сприятливих умов для інвесторів.
4. Поліпшення умов перебування у санаторно-курортних закладах області.

5. Створення на автомобільних шляхах та маршрутах закладів, що надають санітарно-гігієнічні послуги.

6. Створення інформаційної підтримки туристичного бізнесу в регіоні, країні, за кордоном.

Таким чином, запропоновані вище заходи покликані підвищити привабливість туристсько-рекреаційних комплексів Південної України, збільшити кількість туристів не лише з України, але й з-за кордону.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження зазначено, що туризмом є діяльність осіб, які подорожують і здійснюють перебування в місцях, що знаходяться за межами їх звичайного середовища, протягом періоду, що не перевищує одного року підряд, з метою відпочинку, діловими та іншими цілями. Туристична діяльність передбачає діяльність певних людей та підприємств, які здійснюють її організацію – тур агенти, туроператори, екскурсоводи тощо. Загалом усі напрями туристичної діяльності можна виокремити та представити у вигляді наступних груп: інноваційний напрям, соціальний та економічний. Отже, поняття туристичної діяльності є широким та передбачає не лише сам процес надання туристичних послуг.

Зазначено також, що класифікація ТРК передбачає виокремлення наступних ознак: соціально-економічна сутність, вартісні й трудові ознаки, функціональне призначення. Сформовано власне визначення ТРК – це цілеспрямовано сформована сукупність підприємств (туристичних підприємств та постачальників послуг й товарів), що функціонують задля задоволення споживчих потреб туристів; ці підприємства сконцентровані на певній території, має певні туристично-рекреаційні ресурси та забезпечена туристичною інфраструктурою.

З метою дослідження ТРК використовується багато методів, основними з яких є географічний (галузевий, територіальний та функціональний), а показниками туристичного потенціалу регіону є соціокультурний, культурно-історичний та природно-рекреаційний потенціал. Показниками розвитку ТРК є транспортний та інформаційно-комунікаційний комплекс, комплекс споживчого ринку та банківської інфраструктури, готельний комплекс. Зазначено, що під туристичним потенціалом слід розуміти наявність туристичних ресурсів (об'єкти історичного та соціально-культурної спадщини) та рекреаційного потенціалу муніципальної освіти.

Дослідивши ТРК Одеської області, ми зазначили, що вона є найбільш привабливою серед вітчизняних та іноземних туристів, про що свідчить кількість тур агентів та туроператорів, які здійснюють свою діяльність в цьому регіоні. Територія області багата природними ресурсами, і окрім морського відпочинку, туристів приваблюють історичні пам'ятки, архітектура, культурні місця тощо. На території області розташовано значна кількість курортних міст, проте найбільше туристів відвідують Затоку, яка має велику кількість пляжів, місць відпочинку, розвинена готельно-ресторанна сфера та транспорт. Незважаючи на це, регіон має певні проблеми, а саме – недостатній рівень сервісу приватних пансіонатів та приватних будинків.

Миколаївська область пропонує туристам відпочинок у Коблево, Рибаківці, Очакові та інших містах регіону. Проте аналіз статистичних даних свідчить, що туризм в області розвинений слабо, і останні роки характеризувалися значним зменшенням кількості туристів. В регіоні існують проблеми з якістю сервісу, особливо гостро стоїть проблема щодо якості доріг. Проте туристів приваблюють переважно низькі ціни та незначна заселеність приватного сектору за мінімальною вартістю.

У свою чергу, Херсонська область приваблює переважно туристів з дітьми, адже пляжі широкі, а море – неглибоке, що убезпечує дітей. Найбільш привабливим є Залізний Порт із розвиненою інфраструктурою, проте в літні місяці він характеризується високою наповненістю та вищими цінами порівняно з іншими курортами. Проте позитивним є значна кількість інших місць, привабливих для туристів – національний парк, заповідники тощо.

Загалом основними проблемами розвитку туризму в Південній Україні є недостатній рівень сервісу, недостатньо розвинена інфраструктура, а також погодні й кліматичні аномалії: так, у 2018 р. у липні-серпні була аномальна жара, яка відлякала значну кількість туристів, які відпочивають у приватному секторі (відсутність кондиціонерів, перебої з водою). У 2019 р., навпаки, липень-серпень характеризувався прохолодною погодою та дощами, що

значно зменшило кількість відпочиваючих. Також відсутність державної підтримки туристичної галузі є однією з основних проблем: гостро стоїть проблема забруднення пляжів, місць відпочинку, невідповідності умов проживання вимогам, різке збільшення цін в літній період у пансіонатах, кафе, ресторанах та магазинах.

Також гостро стоїть проблема якості доріг (особливо в Миколаївській області) – для туристів, які подорожують власним транспортом. Для тих, хто подорожує автобусами, значною проблемою є відсутність кондиціонеру та інших умов для тривалої поїздки влітку, особливо з дітьми. Для тих, хто користується послугами Укрзалізниці, також виникають певні проблеми, найбільшою з яких є відсутність квитків: так, є шанс придбати квитки за 45 днів, коли вони поступають у продаж, проте значна кількість туристів планують свій відпочинок не настільки заздалегідь, тому придбати квитки за 10-20 днів – значна проблема. Також стан потягів, чистота, наявність кондиціонерів – на низькому рівні, оскільки, навіть придбавши квиток у купейний вагон або м'який, пасажир не можуть бути впевненими в тім, що кондиціонер буде працювати, що обумовлено зношеністю основних засобів Укрзалізниці.

З метою підвищення привабливості та розвитку ТРК Південної України нами запропоновано наступне: удосконалення транспортного забезпечення туристичної галузі, розвиток готельно-ресторанного бізнесу, підвищення якості сервісу туристичних компаній, розвиток інформаційного забезпечення державна підтримка розвитку туристичного потенціалу та привабливості Одеської, Миколаївської та Херсонської областей для туристів. Необхідне також покращання стану оточуючого середовища, забезпечити туристам екологічну безпеку. Основним засобом досягнення поставлених цілей є державна підтримка розвитку туристичної галузі Південної України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арженовский И.В. Маркетинг регионов. М.: Юнити-Дана, 2011. 319с.
2. Баєва О.В. Організаційно-економічні засади управління туристично-рекреаційними комплексами. В кн.: Индустрия гостеприимства в странах Европы. Симферополь: Издательский центр Крымского института бизнеса, 2008. 14-16 с.
3. Березовая Л. Г. История туризма и гостеприимства: учебник для СПО. М.: Издательство Юрайт, 2019. 477 с.
4. Боголюбов В. С. Менеджмент в туризме и гостиничном хозяйстве: учебник для академического бакалавриата. 2-е изд., испр. и доп. М.: Издательство Юрайт, 2019. 293 с.
5. Бугорский В.П. Организация туристской индустрии. Правовые основы: учеб. пособие для СПО. М. : Издательство Юрайт, 2019. 165 с.
6. В Бердянске вновь обрушился канализационный коллектор. URL: <https://interfax.com.ua/news/general/567267.html> (дата звернення: 11.01.2020).
7. В с. Трикрати Вознесенського району відбувся регіональний етап Міжнародної програми «Студентська республіка-2013».. URL: <http://www.mk.gov.ua/ru/news/?id=4173> (дата звернення: 01.03.2020).
8. Ветитнев А. М. Информационно-коммуникационные технологии в туризме: учебник для СПО / А. М. Ветитнев, В. В. Коваленко, В. В. Коваленко. 2-е изд., испр. и доп. М.: Издательство Юрайт, 2019. 340 с.
9. Ветитнев А. М. Информационные технологии в туристской индустрии: учебник для академического бакалавриата / А. М. Ветитнев, В. В. Коваленко, В. В. Коваленко. 2-е изд., испр. и доп. М.: Издательство Юрайт, 2018. 340 с.
10. Виноградова М.В., Солдатов П.И. Инфраструктура туристского комплекса. Вестник ТомГУ. 2009. № 324. С. 264–271.

11. Восколович Н. А. Маркетинг туристских услуг : учебник и практикум для бакалавриата и магистратуры. 3-е изд., перераб. и доп. М.: Издательство Юрайт, 2019. 191 с.

12. География туризма / В.И. Кружалин, Н.С. Мироненко, Н.В. Зигерн-Корн, Н.В. Шабалина. М.: Федеральное агентство по туризму, 2014. 336 с.

13. Гоп-стоп: кинопродюсера и политика из Финляндии избили и ограбили в Одессе. URL: <https://dumskaya.net/news/kinoprodyusera-iz-finlyadnii-izbili-i-ograbili-p-101027/> (дата звернення: 26.02.2020).

14. Гранітно-степове Побужжя. URL: <https://7chudes.in.ua/nominaciyi/hranitno-stepove-pobuzhzhya-2> (дата звернення: 09.02.2020).

15. Давидюк Ю.В. Туристсько-рекреаційний комплекс: сутність, структура, функції. Тези Всеукраїнської науково-практичної конференції аспірантів, молодих учених та студентів, присвяченої Дню науки (травень 2015 р.). Житомир: ЖДТУ, 2015.

16. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 11.02.2020).

17. Джарилгацький національний природний парк. Офіційний сайт. URL: https://ua.igotoworld.com/ua/poi_object/78705_dzharylgachskiy-nacionalnyu-prirodnyu-park.htm (дата звернення: 02.02.2020).

18. Дробуш М.Ш. Анализ и оценка инфраструктурного развития внешнего туризма в Украине и в мире. Развитие туризма. 2016. № 1. С. 19-24.

19. Дядечко Л.П. Теорія і практика логістизації механізмів формування та обслуговування туристичних потоків: монографія / Л.П. Дядечко, В.Є. Редько. Донецьк: ДонНУЕТ, 2010. 243 с.

20. Євчукова З.В. Розвиток туристичного ринку України: сучасний стан та перспективи. Менеджмент туризму. 2016. № 7. С. 11-13.

21. Єланецький степ. URL: <http://steppe.mk.ua/> (дата звернення: 09.02.2020).

22. Загальні відомості про екологічний стан Одеської області. Офіційний сайт Одеської ОДА. URL: <http://oblrada.odessa.gov.ua/odeska-oblast/ekologichnij-stan/zagalni-vidomosti-pro-ekologichnyj-stan-odeskoyi-oblasti/> (дата звернення: 01.02.2020).

23. Залізний Порт. URL: <https://joinup.ua/uk/news/gotovi-do-morskih-prigod-zaliznij-port-chekae/> (дата звернення: 13.02.2020).

24. Золотовский В. А. Правовое регулирование туристской деятельности: учебник для СПО / В. А. Золотовский, Н. Я. Золотовская. М.: Издательство Юрайт, 2019. 247 с.

25. Зорин И.В., Квартальнов В.А. Энциклопедия туризма: справочник. М.: Финансы и статистика, 2003. 368 с.

26. Информационное обеспечение туризма: учебник / Н.С. Морозова, Н.А. Морозов, А.Д. Чудновский, М.А. Жукова, Л.А. Родигин. М.: Федеральное агентство по туризму, 2014. 288 с.

27. Кирилловка. Офіційний сайт міста. URL: <http://kirillovka.ks.ua/%D0%B0%D0%BA%D0%B2%D0%B0%D0%BF%D0%B0%D1%80%D0%BA-%D0%B2-%D0%BA%D0%B8%D1%80%D0%B8%D0%BB%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BA%D0%B5/> (дата звернення: 09.02.2020).

28. Кирьянова Л.Г. Маркетинг дестинаций как современный подход к управлению туристским регионом. Известия Томского политехнического университета. 2010. № 6. С. 35-40.

29. Корабелка и каньон Капелька. Офіційний сайт м. Миколаїв. URL: <https://nikolaev24.com.ua/news/korabelka-i-kanon-kapelka> (дата звернення: 06.02.2020).

30. Косманёв А.Л. Подходы к определению туристской инфраструктуры. Возможности развития туризма Сибирского региона и сопредельных территорий. Материалы межрегиональной научно-практической конференции 28 октября 2009 г. Томск, 2009. С. 43-45.

31. Косманев А.Л. Региональная туристская инфраструктура: подходы, методы и опыт исследования. Псковский регионологический журнал. 2010. № 10. С.46–57.

32. Кравчук Г.В. Регіональний маркетинг в системі управління економічними процесами: монографія. К.: Нац. авіаційний університет, 2006. 258 с.

33. Кривега К.В. Туристична інфраструктура: поняття та складові. Гуманітарний вісник ЗДІА. 2005. Вип.21. - С.118-124.

34. Літній відпочинок у Залізному Порті Херсонської області. URL: <https://tourbaza.com/vidpochinok-u-zaliznomu-portu-xersonska-oblast/> (дата звернення: 20.02.2020).

35. Любіцева О.О. Туризмознавство: вступ до фаху: підручник / О.О. Любіцева, В.К. Бабарицька. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. 335 с

36. Мальська М.П. Міжнародний туризм і сфера послуг: Підручник / Мальська М.П., Антонюк Н.В., Ганич Н.М. К.: Знання, 2008. 661 с.

37. Мальська М.П. Основи туристичного бізнесу: Навч. посібник / Мальська М.П., Худо В.В., Цибух В.І. Львів.: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2003. 360 с.

38. Мальська М.П., Худо В.В. Туристичний бізнес: теорія та практика. Навч. пос. К.: Центр учбової літератури, 2007. 424 с.

39. Маркетинг туризма: учебное пособие / И.В. Гончарова, Т.П. Розанова, М.А. Морозов, Н.С. Морозова. М.: Федеральное агентство по туризму, 2014. 224 с.

40. Маркетинговые коммуникации территорий: учебное пособие / А.В.Чечулин. СПб: Санкт-Петербургский государственный университет, Институт «Высшая школа журналистика и массовых коммуникаций», 2015. 102 с.

41. Менеджмент туризму: Підручник. / Кіптенко В.К. К.: Либідь, 2010. 502 с.

42. Организация санаторно-курортной деятельности: учебное пособие / А.М. Ветитнев, Я.А. Войнова. М.: Федеральное агентство по туризму, 2014. 272 с.

43. Отдых в Коблево: все, что нужно знать о поездке. URL: <https://tsn.ua/ru/tourism/otdyh-v-koblevo-vse-chto-nuzhno-znat-o-poezdke-369529.html> (дата звернення: 14.02.2020).

44. Очередной обманутый иностранец: американец в Одессе заплатил 7 тысяч за скромный обед на двоих. URL: <https://usionline.com/2019/09/21/ocherednoj-obmanutyj-inostranets-amerikanets-v-odesse-zaplatil-7-tysyach-za-skromnyj-obed-na-dvoih-foto/> (дата звернення: 09.02.2020).

45. Пожежа в «Токіо Стар»: ще одній співробітниці готелю оголошено підозру. Офіційний сайт ТСН. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/pozhezha-v-tokio-star-sche-odniy-spivrobitnici-gotelyu-ogolosheno-pidozru-1425471.html> (дата звернення: 15.02.2020).

46. Понятие «інфраструктура». Современный толковый словарь <http://www.rus.freecopy.ru/print.php?id=186974> (дата звернення: 10.01.2020).

47. Про державне регулювання діяльності з організації та проведення азартних ігор: Проект Закону. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67682 (дата звернення: 09.02.2020).

48. Про туризм: Закон України від 15.09.1995 № 324/95-В. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 14.01.2020) (дата звернення: 20.01.2020).

49. Реалии туристического сезона 2019 в Украине. URL: https://more.ks.ua/news/kurort_sezon_2019 (дата звернення: 09.02.2020).

50. Ринки туристичних послуг: стан і тенденції розвитку. Монографія. За заг. ред. професора В.Г. Герасименка. Одеса: Астропринт, 2013. 335 с.

51. РЛП «Приінгульський». Офіційний сайт. URL: <http://pryingul.inf.ua/> (дата звернення: 18.02.2020).

52. Романенко І. Потенціал світового туристичного ринку. Туристичний путівник. 2018. № 2. С. 17-19.

53. Романів П. Основи туризму: Навчально-методичні матеріали / П. В. Романів, І. З. Жук. Львів: Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2013. 65 с.

54. Святохо Н.В. Концептуальные основы исследования туристского потенциала региона. Экономика и управление. 2007. № 2. С. 30-36.

55. Сірко О.І. Регіональний маркетинг як необхідний фактор у процесі реформування і стратегічного розвитку туристичного регіону. Наук. вісник Ужгородського університету. Серія:Економіка. Вип.31. 2010. С. 74–78.

56. Скадовск, санаторий для детей с родителями. URL: <https://www.zdravnica-ua.com/rus/san/khe/skadovsk/skadovsk/tment--disease/144/> (дата звернення: 09.02.2020).

57. Скалолазные маршруты Южноукраинска (Украина). URL: <https://alpinist.biz/archives/5214> (дата звернення: 14.02.2020).

58. Страусина Ферма «Кременівський страус». URL: https://ua.igotoworld.com/ua/poi_object/71950_agroturisticheskiy-kompleks-kremenevskiy-straus.htm (дата звернення: 09.02.2020).

59. Страусина ферма САВАННА. Страуси, екскурсії, відпочинок. URL: <http://www.ostrich-farm.com.ua/> (дата звернення: 03.02.2020).

60. Тарасовець Є.І. Сучасний стан розвитку туризму в Україні. Готельний бізнес. 2017. № 2. С. 4.

61. Туризм и отдых в Одесской области. Достопримечательности, отели и рестораны области. URL: <https://all-ukraine.com.ua/ru/odesskaya-oblast.html?region=15> (дата звернення: 11.02.2020).

62. Туристичний комплекс, кінний двір «Золота підкова». URL: <http://restplace.com.ua/uk/tourismplace/turistichniy-kompleks-kinni-y-dvir-zolota-pidkova> (дата звернення: 09.02.2020).

63. Устриці Скіфії. URL: <http://skifian.com.ua/> (дата звернення: 17.02.2020).

64. Фінагіна О.В., Гуренко А. В. Методологічні основи розвитку регіонального маркетингу. Економічний простір.: Зб. наук. праць ПДБА. 2008. – № 15. С. 61–70.

65. Фролова О.В. Как привлечь туриста? Эффективный туризм. 2013. № 5. С. 7.

66. Харитонов В.Г. Использование методов маркетингового стратегического анализа для определения привлекательности туристических рынков Украины. Вісник ДІТБ. 2017. № 2. С. 113-118.

67. Шикеринець В.В. Туристично-рекреаційний комплекс як об'єкт державного управління. Карпатський край. 2014. № 1(4). С. 175-185.

68. Щепанський Є.В., Ступарь Ю.В. Теоретичні основи розвитку туристично-рекреаційного комплексу регіону. Наука й економіка. 2012. №2(26). С. 170-174.

69. Юр'єв Л.І. Розвиток туризму в Україні та світі. Маркетинг сфери послуг. 2016. № 11. С. 17-23.

70. ODESSA CLASSICS. Офіційна сторінка. URL: <https://ua.odessaclassics.com/> (дата звернення: 01.03.2020).

71. Goeldner Charles R. and Ritchie, J.R., 2002. Tourism: Principles, Practices, Philosophies. 9 th ed. N.Y.: John Wiley and Sons, Inc., 642 p.

72. Gronroos K., 2005. Service Management and Marketing: Managing the moment of truth in the service sector. Cambridge, Mass: Marl Institute, 648 p.

73. Pearce J.A. II, and Robinson, R.B. Jr., 2007. Strategic Management: Formulation, Implementation and Control. Tenth Edition. New York City: McGraw Hill Irwin, p. 6.

74. Tourism 2020 Vision. URL: <http://www.unwto.org/facts/eng/vision.html> (дата звернення: 20.02.2020).

75. The Travel & Tourism Competitiveness Report 2017. URL: <https://www.spotlightnepal.com/2019/09/11/travel-and-tourism-competitiveness-report-2018/> (дата звернення: 23.01.2020).

76. The Travel & Tourism Competitiveness Report 2019. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_TTCR_2019.pdf (дата звернення: 26.02.2020).

77. WTO. URL: <https://www.wto.org/> (дата звернення: 19.01.2020).

ДОДАТКИ

Додаток А

Рис. А.1. Картохема Одеської області

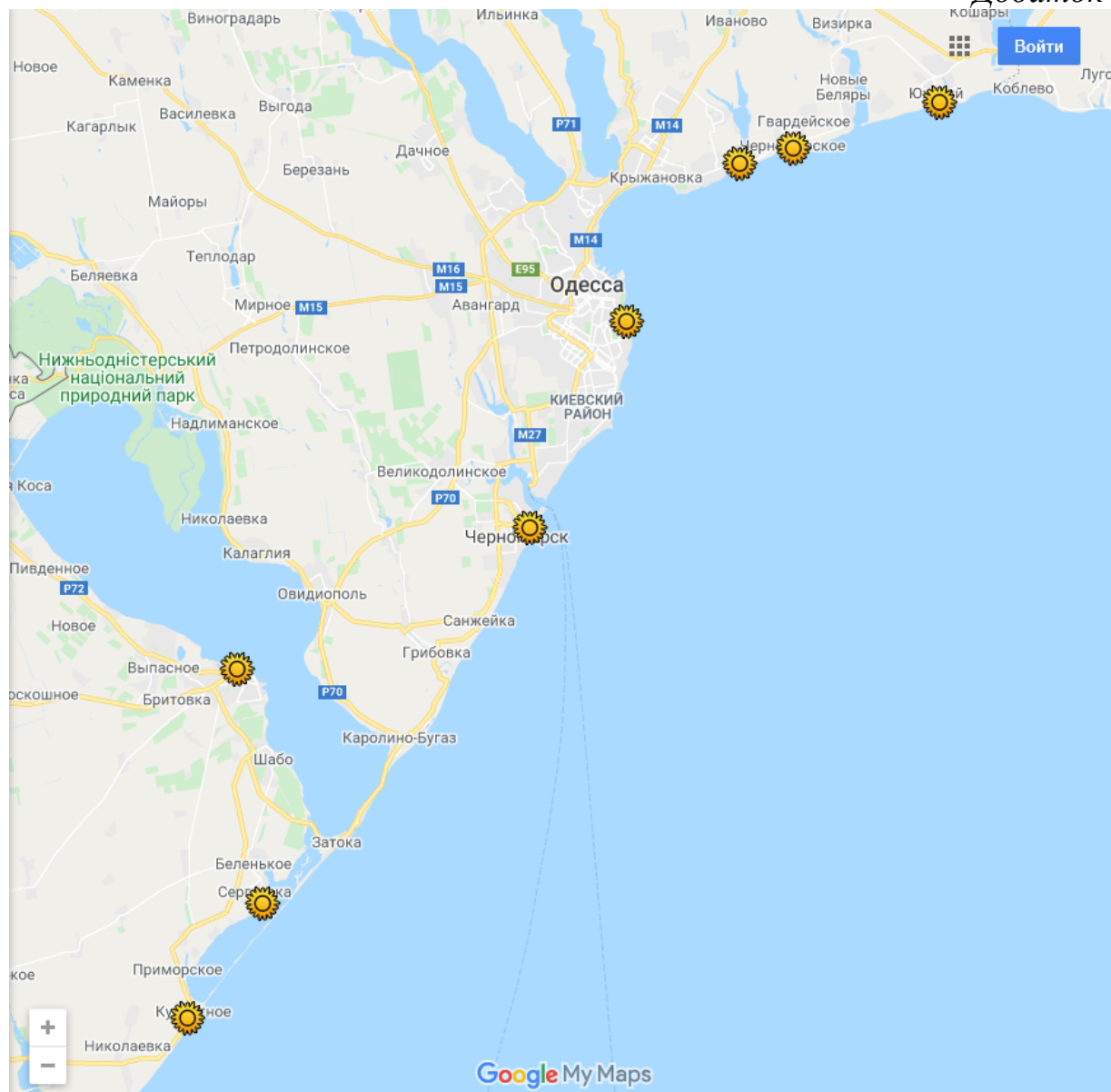

Рис. Б.1. Основні морські курорти Одеської області

Рис. В.1. Картохема Миколаївської області

Рис. Г.1. Основні морські курорти Миколаївської області

Рис. Д.1. Картосхема Херсонської області